

זמנים. הלכות לולב פ"ח

אחרים אבל כמין בייחוד כשר אפי' ענבדיה דפי ע"כ: התינום והבוטר וכו'. ע"כ (דף ל"ו) זכרייתא אהרונ כדכור פסול ויש אומרים אף התינום אהרונ הנוטר ר"ע טוסל והתמים משכרין. וספק רבינו כח"ק שאינו פסול התינום והתמים שמשכרין אהרונ הנוטר. אבל יש המורה למה לא כתב רבינו פסול אהרונ כדור ואולי פסקו על מ"ש עשאו כמין זכריה אהרונ פסול. ופי' תלוז אלו. כדכור

שהוא עשוי עגול מכל ד' כדכור. חיוס שני אהרונין שדוקין זה בזה. בוטר שלא נעמד בשול: במקום שהאחרונים וכו'. במשנה (דף ל"ד) אהרונ הכושי פסול והקשו והא מיהא טושי כשר דומה לכושי פסול ותיק רבא ל"ק הא לן והא ליה. ובהלכות פירש לבני ארץ ישראל טושי פסול וכ"ש כושי הדומה לכושי שהוא פסול. ולבני צבל שהאחרונים שלהם כושים הכושי כשר והכושי הרבה שהוא דומה לאדם טושי פסול וזה מובחר כדברי רבינו ותיק: מ כל אלו וכו'. ע"כ (דף ל"ו) ר' חנינא מסבל באתרונו ופיקו כה כלומר שהוא

כשר. יהתיים [פ] והבוטר כשר. מקום שהאחרונים שלהם כעין שחרות מעושה כשרין. ואם היו שחרים ביותר כאדם [ג] כושי הרי זה פסול בכל מקום [ד] כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומין שבארנו או מפני גזל [ק] וגניבה ביום טוב ראשון בלבד אבל ביום טוב שני עם שאר הימים הכל כשר.

והפסולות שהוא משום עבודת כוכבים או מפני שאותו אתרונו אסור באכילה בין ביום טוב ראשון בין בשאר ימים פסול: י אין אדם יוצא ביום טוב ראשון של חג בלולבו של יחבירו שישאלנו ממנו עד שיתננו לו במתנה. נתנו לו על מנת להחזירו [ג] הרי זה יוצא בו ידי חובתו ומחזירו. שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה. ואם לא החזירו לא יצא שנמצא בגזול. ואין נותנין אותו לקטן [ז] שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה ונמצא שאם החזירו לו אינו חוזר. ואחד הלולב

מ כל אלו שאמרנו וכו'. י"ל על דין זה משה שהקשה הגמרא בראש לולב בגזול (דף כ"ט) קא פסיק ומי ל"ש ביו"ט ראשון ול"ש ביו"ט שמי דמשמע דבסתמא כל הפסולין בראשון פסולין בכל הימים. וי"ל דודאי הכי ס"ד אבל כיון דלמחר ר' יוחנן בר נחמיה לא שנו אלא ביו"ט ראשון ופריק רב אשי אליביה ממיילא לשמעין דדוקא בראשון פסולים ולא בשאר ימים ומחזר דברי בראש פרק זה יבאר מ"ש. וכבר היה שכל הפסולין מפני שאין מיין או לפי שהם חסרי השיעור כשם הפסולין בראשון פסולין בשני. ושאין מיין דבר פשוט הוא אבל בשעה חסרי השיעור לריך לי תלמוד מיין לו. וממ"ש רבינו אבל ביו"ט שמי עם שאר הימים נראה שהוא כושר דיו"ט שמי דמי בשאר הימים ומעמא משום דבקיאיין בקיובעא דירחא:

י ואין נותנין וכו'. ואע"פ דע"מ להחזיר יבדקו יהיה אפי' קונה דקו"ל כל הלולב

א הנוטר פסקו כן והסמ"ג פסק התינום וע"כ: ב טור סי' קמ"ג וע"כ סמ"ג ע"כ:

א"ל חן הכל מודים בו. ומלחמי דכדרי הגלוים כדברי רבינו וכו'. ומהלוקה הוא בגמרא ביום הבקק (דף ל"ו) ביו"ט ב' במקדש א"ע"פ שהוא מן ההורג ויש פוסקים כדברי רבינו והגלוים י"ל וכן רלויה בעמור שהוא מכסר אף הגזול בשני ולדין דליה לן הרי יומי יש מי שכתב שיו"ט גלוים יום השני הרי הוא כראשון לענין פסולין אלו שאם לא כן יהיו מולוין בו. וי"ל שהוא כשאר הימים כיון דידעין בקביע דירחא ויום ראשון הוא יו"ט גדולי לא החזירו במונין אלו ולא עוד הלא שלפי דברי הראשונים אם לא מלא בלא מוס יבש ולא יסול ומלא חומר קלו. וכן נראה מלשון רבינו שכתב ביום שני עם שאר הימים ואין בזה רלויה מלכמה מן הגמרא. ודע שכל הפסולים שהזכיר רבינו מ' שביעי בין מפני שאין מיין בין מפני שכן חסרי השיעור כלן פסולין בשמי כראשון וזה מובחר פשוט כדברי רבינו:

י אין אדם וכו'. משנה (דף מ"ב) חן אדם יוצא ביום טוב ראשון בלולבו של חבירו וכו'. ויש שכתב שיו"ט גלוים יום השני הרי הוא כראשון לענין פסולין אלו שאם לא כן יהיו מולוין בו. וי"ל שהוא כשאר הימים כיון דידעין בקביע דירחא ויום ראשון הוא יו"ט גדולי לא החזירו במונין אלו ולא עוד הלא שלפי דברי הראשונים אם לא מלא בלא מוס יבש ולא יסול ומלא חומר קלו. וכן נראה מלשון רבינו שכתב ביום שני עם שאר הימים ואין בזה רלויה מלכמה מן הגמרא. ודע שכל הפסולים שהזכיר רבינו מ' שביעי בין מפני שאין מיין בין מפני שכן חסרי השיעור כלן פסולין בשמי כראשון וזה מובחר פשוט כדברי רבינו:

י אין אדם וכו'. משנה (דף מ"ב) חן אדם יוצא ביום טוב ראשון בלולבו של חבירו וכו'. ויש שכתב שיו"ט גלוים יום השני הרי הוא כראשון לענין פסולין אלו שאם לא כן יהיו מולוין בו. וי"ל שהוא כשאר הימים כיון דידעין בקביע דירחא ויום ראשון הוא יו"ט גדולי לא החזירו במונין אלו ולא עוד הלא שלפי דברי הראשונים אם לא מלא בלא מוס יבש ולא יסול ומלא חומר קלו. וכן נראה מלשון רבינו שכתב ביום שני עם שאר הימים ואין בזה רלויה מלכמה מן הגמרא. ודע שכל הפסולים שהזכיר רבינו מ' שביעי בין מפני שאין מיין בין מפני שכן חסרי השיעור כלן פסולין בשמי כראשון וזה מובחר פשוט כדברי רבינו:

י ואין נותנין וכו'. ואע"פ דע"מ להחזיר יבדקו יהיה אפי' קונה דקו"ל כל הלולב

א הנוטר פסקו כן והסמ"ג פסק התינום וע"כ: ב טור סי' קמ"ג וע"כ סמ"ג ע"כ:

א"ל חן הכל מודים בו. ומלחמי דכדרי הגלוים כדברי רבינו וכו'. ומהלוקה הוא בגמרא ביום הבקק (דף ל"ו) ביו"ט ב' במקדש א"ע"פ שהוא מן ההורג ויש פוסקים כדברי רבינו והגלוים י"ל וכן רלויה בעמור שהוא מכסר אף הגזול בשני ולדין דליה לן הרי יומי יש מי שכתב שיו"ט גלוים יום השני הרי הוא כראשון לענין פסולין אלו שאם לא כן יהיו מולוין בו. וי"ל שהוא כשאר הימים כיון דידעין בקביע דירחא ויום ראשון הוא יו"ט גדולי לא החזירו במונין אלו ולא עוד הלא שלפי דברי הראשונים אם לא מלא בלא מוס יבש ולא יסול ומלא חומר קלו. וכן נראה מלשון רבינו שכתב ביום שני עם שאר הימים ואין בזה רלויה מלכמה מן הגמרא. ודע שכל הפסולים שהזכיר רבינו מ' שביעי בין מפני שאין מיין בין מפני שכן חסרי השיעור כלן פסולין בשמי כראשון וזה מובחר פשוט כדברי רבינו:

י אין אדם וכו'. משנה (דף מ"ב) חן אדם יוצא ביום טוב ראשון בלולבו של חבירו וכו'. ויש שכתב שיו"ט גלוים יום השני הרי הוא כראשון לענין פסולין אלו שאם לא כן יהיו מולוין בו. וי"ל שהוא כשאר הימים כיון דידעין בקביע דירחא ויום ראשון הוא יו"ט גדולי לא החזירו במונין אלו ולא עוד הלא שלפי דברי הראשונים אם לא מלא בלא מוס יבש ולא יסול ומלא חומר קלו. וכן נראה מלשון רבינו שכתב ביום שני עם שאר הימים ואין בזה רלויה מלכמה מן הגמרא. ודע שכל הפסולים שהזכיר רבינו מ' שביעי בין מפני שאין מיין בין מפני שכן חסרי השיעור כלן פסולין בשמי כראשון וזה מובחר פשוט כדברי רבינו:

י ואין נותנין וכו'. ואע"פ דע"מ להחזיר יבדקו יהיה אפי' קונה דקו"ל כל הלולב

א הנוטר פסקו כן והסמ"ג פסק התינום וע"כ: ב טור סי' קמ"ג וע"כ סמ"ג ע"כ:

א"ל חן הכל מודים בו. ומלחמי דכדרי הגלוים כדברי רבינו וכו'. ומהלוקה הוא בגמרא ביום הבקק (דף ל"ו) ביו"ט ב' במקדש א"ע"פ שהוא מן ההורג ויש פוסקים כדברי רבינו והגלוים י"ל וכן רלויה בעמור שהוא מכסר אף הגזול בשני ולדין דליה לן הרי יומי יש מי שכתב שיו"ט גלוים יום השני הרי הוא כראשון לענין פסולין אלו שאם לא כן יהיו מולוין בו. וי"ל שהוא כשאר הימים כיון דידעין בקביע דירחא ויום ראשון הוא יו"ט גדולי לא החזירו במונין אלו ולא עוד הלא שלפי דברי הראשונים אם לא מלא בלא מוס יבש ולא יסול ומלא חומר קלו. וכן נראה מלשון רבינו שכתב ביום שני עם שאר הימים ואין בזה רלויה מלכמה מן הגמרא. ודע שכל הפסולים שהזכיר רבינו מ' שביעי בין מפני שאין מיין בין מפני שכן חסרי השיעור כלן פסולין בשמי כראשון וזה מובחר פשוט כדברי רבינו:

י אין אדם וכו'. משנה (דף מ"ב) חן אדם יוצא ביום טוב ראשון בלולבו של חבירו וכו'. ויש שכתב שיו"ט גלוים יום השני הרי הוא כראשון לענין פסולין אלו שאם לא כן יהיו מולוין בו. וי"ל שהוא כשאר הימים כיון דידעין בקביע דירחא ויום ראשון הוא יו"ט גדולי לא החזירו במונין אלו ולא עוד הלא שלפי דברי הראשונים אם לא מלא בלא מוס יבש ולא יסול ומלא חומר קלו. וכן נראה מלשון רבינו שכתב ביום שני עם שאר הימים ואין בזה רלויה מלכמה מן הגמרא. ודע שכל הפסולים שהזכיר רבינו מ' שביעי בין מפני שאין מיין בין מפני שכן חסרי השיעור כלן פסולין בשמי כראשון וזה מובחר פשוט כדברי רבינו:

א"ל חן הכל מודים בו. ומלחמי דכדרי הגלוים כדברי רבינו וכו'. ומהלוקה הוא בגמרא ביום הבקק (דף ל"ו) ביו"ט ב' במקדש א"ע"פ שהוא מן ההורג ויש פוסקים כדברי רבינו והגלוים י"ל וכן רלויה בעמור שהוא מכסר אף הגזול בשני ולדין דליה לן הרי יומי יש מי שכתב שיו"ט גלוים יום השני הרי הוא כראשון לענין פסולין אלו שאם לא כן יהיו מולוין בו. וי"ל שהוא כשאר הימים כיון דידעין בקביע דירחא ויום ראשון הוא יו"ט גדולי לא החזירו במונין אלו ולא עוד הלא שלפי דברי הראשונים אם לא מלא בלא מוס יבש ולא יסול ומלא חומר קלו. וכן נראה מלשון רבינו שכתב ביום שני עם שאר הימים ואין בזה רלויה מלכמה מן הגמרא. ודע שכל הפסולים שהזכיר רבינו מ' שביעי בין מפני שאין מיין בין מפני שכן חסרי השיעור כלן פסולין בשמי כראשון וזה מובחר פשוט כדברי רבינו:

כשר. יהתיים [פ] והבוטר כשר. מקום שהאחרונים שלהם כעין שחרות מעושה כשרין. ואם היו שחרים ביותר כאדם [ג] כושי הרי זה פסול בכל מקום [ד] כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומין שבארנו או מפני גזל [ק] וגניבה ביום טוב ראשון בלבד אבל ביום טוב שני עם שאר הימים הכל כשר.

והפסולות שהוא משום עבודת כוכבים או מפני שאותו אתרונו אסור באכילה בין ביום טוב ראשון בין בשאר ימים פסול: י אין אדם יוצא ביום טוב ראשון של חג בלולבו של יחבירו שישאלנו ממנו עד שיתננו לו במתנה. נתנו לו על מנת להחזירו [ג] הרי זה יוצא בו ידי חובתו ומחזירו. שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה. ואם לא החזירו לא יצא שנמצא בגזול. ואין נותנין אותו לקטן [ז] שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה ונמצא שאם החזירו לו אינו חוזר. ואחד הלולב

א"ל חן הכל מודים בו. ומלחמי דכדרי הגלוים כדברי רבינו וכו'. ומהלוקה הוא בגמרא ביום הבקק (דף ל"ו) ביו"ט ב' במקדש א"ע"פ שהוא מן ההורג ויש פוסקים כדברי רבינו והגלוים י"ל וכן רלויה בעמור שהוא מכסר אף הגזול בשני ולדין דליה לן הרי יומי יש מי שכתב שיו"ט גלוים יום השני הרי הוא כראשון לענין פסולין אלו שאם לא כן יהיו מולוין בו. וי"ל שהוא כשאר הימים כיון דידעין בקביע דירחא ויום ראשון הוא יו"ט גדולי לא החזירו במונין אלו ולא עוד הלא שלפי דברי הראשונים אם לא מלא בלא מוס יבש ולא יסול ומלא חומר קלו. וכן נראה מלשון רבינו שכתב ביום שני עם שאר הימים ואין בזה רלויה מלכמה מן הגמרא. ודע שכל הפסולים שהזכיר רבינו מ' שביעי בין מפני שאין מיין בין מפני שכן חסרי השיעור כלן פסולין בשמי כראשון וזה מובחר פשוט כדברי רבינו:

א"ל חן הכל מודים בו. ומלחמי דכדרי הגלוים כדברי רבינו וכו'. ומהלוקה הוא בגמרא ביום הבקק (דף ל"ו) ביו"ט ב' במקדש א"ע"פ שהוא מן ההורג ויש פוסקים כדברי רבינו והגלוים י"ל וכן רלויה בעמור שהוא מכסר אף הגזול בשני ולדין דליה לן הרי יומי יש מי שכתב שיו"ט גלוים יום השני הרי הוא כראשון לענין פסולין אלו שאם לא כן יהיו מולוין בו. וי"ל שהוא כשאר הימים כיון דידעין בקביע דירחא ויום ראשון הוא יו"ט גדולי לא החזירו במונין אלו ולא עוד הלא שלפי דברי הראשונים אם לא מלא בלא מוס יבש ולא יסול ומלא חומר קלו. וכן נראה מלשון רבינו שכתב ביום שני עם שאר הימים ואין בזה רלויה מלכמה מן הגמרא. ודע שכל הפסולים שהזכיר רבינו מ' שביעי בין מפני שאין מיין בין מפני שכן חסרי השיעור כלן פסולין בשמי כראשון וזה מובחר פשוט כדברי רבינו:

והוא שושנתו כלומר העץ שהשושנה בו ניטל כולו וכן נראה מדברי הסמ"ג (עשין מד קכא) שכתב דלהרי"ף והרמב"ם חוטמו הוא בכלל זוכנתו אלמא דגם להרי"ף אינו פסול אלא בניטל כל הדד כמו להרמב"ם אלא דמשמע דקצירא ליה לסמ"ג דאף ה"ר יעקב ב"ר יקר מפרש כדבריהם וזה ודאי תימה שכבר כתב רש"י ז"ל לשונו של ה"ר יעקב ב"ר יקר דמשמע מיניה להדיא שפסול בניטל קצת הפיטמא אף על פי שנשארה הגומא מלאה וזרין לומר שהסמ"ג היה מפרש דהרמב"ם והרי"ף נמי פוסלין אף בניטל מקצת הפיטמא דהיינו הראש העליון אף על פי שנשארה הגומא מלאה וכמו שפירש ה"ר יעקב ב"ר יקר ואף על גב דבניטל הזנב אינו פסול להרמב"ם והרי"ף אלא אם כן שנחלש מעיקרו לגמרי ונשאר מקומו

גומא אצל בניטל עוקצו שחץ לגומא כשר מכל מקום בניטלה פיטמתו פסול אף בניטלה מקצתה ונשארה הגומא מלאה וכן נראה מדברי הרא"ש שכן הוא מפרש לפי דעתן של הרי"ף והרמב"ם ורבינו חננאל וכן פירש הבית יוסף לפי פירוש רבינו חננאל והכי נקטינן לחומרא: דישון השלחן ערוך (פ"ו) ניטל דדו והוא הראש הקטן ששושנתו בו פסול עכ"ל והן דברי הרמב"ם ככתבם וכלשונם וזה לשון הגהות שלחן ערוך ויש מחמירין שאם ניטלה השושנה דהיינו מה שאנו קורין פיטמא וטוב להחמיר במקום שאפשר ומיהו לענין דינא אין לפסול אלא אם כן ניטל הדד דהיינו העץ שראש הפיטמא עליו והראש נקרא שושנתא וכל זה דוקא בניטלה אצל אם לא היה לו דד מעולם כשר וכן הם רוב אחרונים שמציאין צמדינות אלו עכ"ל מצואר מדבריו שהיה מפרש דברי הרמב"ם דוקא בניטל כל הדד ונשאר גומא מקומו ועל זה כתב דיש מחמירין בניטלה השושנה לבד דהיינו חוד הדד כמו שפירש ה"ר יעקב ב"ר יקר וכתב שטוב להחמיר במקום שאפשר ומיהו לענין דינא אין לפסול אלא אם כן ניטל הדד וכו' דהיינו שנחלש מעיקרו וניטל מן החוטם ונשאר מקומו גומא וכתב כן על פי דברי ארחות חיים שכתב שאם ניטלה השושנה לבד או העוקץ לבד או שניהן ושתי הזוכנות קיימות כשר וכן ראוי להורות ולעשות מעשה ולא יותר עד כאן ומכל מקום כבר כתבתי לדעת הסמ"ג גם הרי"ף והרמב"ם מחמירין כה"ר יעקב ב"ר יקר הילכך אין להקל כלל מכל מקום כל זה צדוע שניטלה אצל אם הוא ספק אם ניטל ממנו השושנתא או לא היה לו מעולם א"ל להחמיר בספיקו: ומ"ש דלפירוש ה"ר יעקב בר יקר ניפ"ל עוקצו כשר בכ"ל ענין. היינו לומר שאפילו נחלש מעיקרו ונשאר מקומו גומא אפילו הכי כשר ומכל מקום דוקא בשלל נחסר מגוף האחרון כל עיקר שאם נחסר אפילו כל שהוא פסול כללעיל וכן מצואר באשיר"י ובהגהותיו: ומ"ש ולפירוש רבינו יצחק הלוי ניפ"לה פיטמתו כשר בכ"ל ענין וכו'. לשונו זה הוא שלא בדקדוק דמשמע דרבינו יצחק הלוי מכוון שניטלה פיטמתו והוא ודאי יתח' למשנה שלמה שנינו ניטלה פיטמתו פסול אלא כוונתו לומר דאותה פיטמא שהזכרתי שהוא הפרח שצראשו כשר אם ניטלה לפירוש רבינו יצחק הלוי מפני שהוא מפרש ניטלה פיטמתו פסול איירי צנתלש הזנב מעיקרו וניכר מקומו שהוא חסר והיינו ניטלה זוכנתו דאף על פי שאינו חסר מגוף האחרון כל עיקר אפילו הכי יש לו דין חסר כיון שנשאר מקומו גומא וצמדכי (סי' תשנז) כתב דהיינו טעמא דפסול משום דחיישינן שמא חסר ופסול וכן כתב בהגהות מיימוני: ומ"ש דרבינו חננאל והרי"ף והרמב"ם פוסלין בשניהם. היינו מפני שהם מפרשים ניטלה פיטמתו כפירוש ה"ר יעקב ב"ר יקר וניטלה זוכנתו מפרשים כפירוש ה"ר יצחק הלוי ופיטמתו וזוכנתו שני עניינים הם זה צראשו זה צעוקלו וכבר הארכתי בסמוך ציבור דבריהם וכתבתי המקנה:

והוא שושנתו כלומר העץ שהשושנה בו ניטל כולו וכן נראה מדברי הסמ"ג (עשין מד קכא) שכתב דלהרי"ף והרמב"ם חוטמו הוא בכלל זוכנתו אלמא דגם להרי"ף אינו פסול אלא בניטל כל הדד כמו להרמב"ם אלא דמשמע דקצירא ליה לסמ"ג דאף ה"ר יעקב ב"ר יקר מפרש כדבריהם וזה ודאי תימה שכבר כתב רש"י ז"ל לשונו של ה"ר יעקב ב"ר יקר דמשמע מיניה להדיא שפסול בניטל קצת הפיטמא אף על פי שנשארה הגומא מלאה וזרין לומר שהסמ"ג היה מפרש דהרמב"ם והרי"ף נמי פוסלין אף בניטל מקצת הפיטמא דהיינו הראש העליון אף על פי שנשארה הגומא מלאה וכמו שפירש ה"ר יעקב ב"ר יקר ואף על גב דבניטל הזנב אינו פסול להרמב"ם והרי"ף אלא אם כן שנחלש מעיקרו לגמרי ונשאר מקומו

גומא אצל בניטל עוקצו שחץ לגומא כשר מכל מקום בניטלה פיטמתו פסול אף בניטלה מקצתה ונשארה הגומא מלאה וכן נראה מדברי הרא"ש שכן הוא מפרש לפי דעתן של הרי"ף והרמב"ם ורבינו חננאל וכן פירש הבית יוסף לפי פירוש רבינו חננאל והכי נקטינן לחומרא: דישון השלחן ערוך (פ"ו) ניטל דדו והוא הראש הקטן ששושנתו בו פסול עכ"ל והן דברי הרמב"ם ככתבם וכלשונם וזה לשון הגהות שלחן ערוך ויש מחמירין שאם ניטלה השושנה דהיינו מה שאנו קורין פיטמא וטוב להחמיר במקום שאפשר ומיהו לענין דינא אין לפסול אלא אם כן ניטל הדד דהיינו העץ שראש הפיטמא עליו והראש נקרא שושנתא וכל זה דוקא בניטלה אצל אם לא היה לו דד מעולם כשר וכן הם רוב אחרונים שמציאין צמדינות אלו עכ"ל מצואר מדבריו שהיה מפרש דברי הרמב"ם דוקא בניטל כל הדד ונשאר גומא מקומו ועל זה כתב דיש מחמירין בניטלה השושנה לבד דהיינו חוד הדד כמו שפירש ה"ר יעקב ב"ר יקר וכתב שטוב להחמיר במקום שאפשר ומיהו לענין דינא אין לפסול אלא אם כן ניטל הדד וכו' דהיינו שנחלש מעיקרו וניטל מן החוטם ונשאר מקומו גומא וכתב כן על פי דברי ארחות חיים שכתב שאם ניטלה השושנה לבד או העוקץ לבד או שניהן ושתי הזוכנות קיימות כשר וכן ראוי להורות ולעשות מעשה ולא יותר עד כאן ומכל מקום כבר כתבתי לדעת הסמ"ג גם הרי"ף והרמב"ם מחמירין כה"ר יעקב ב"ר יקר הילכך אין להקל כלל מכל מקום כל זה צדוע שניטלה אצל אם הוא ספק אם ניטל ממנו השושנתא או לא היה לו מעולם א"ל להחמיר בספיקו: ומ"ש דלפירוש ה"ר יעקב בר יקר ניפ"ל עוקצו כשר בכ"ל ענין. היינו לומר שאפילו נחלש מעיקרו ונשאר מקומו גומא אפילו הכי כשר ומכל מקום דוקא בשלל נחסר מגוף האחרון כל עיקר שאם נחסר אפילו כל שהוא פסול כללעיל וכן מצואר באשיר"י ובהגהותיו: ומ"ש ולפירוש רבינו יצחק הלוי ניפ"לה פיטמתו כשר בכ"ל ענין וכו'. לשונו זה הוא שלא בדקדוק דמשמע דרבינו יצחק הלוי מכוון שניטלה פיטמתו והוא ודאי יתח' למשנה שלמה שנינו ניטלה פיטמתו פסול אלא כוונתו לומר דאותה פיטמא שהזכרתי שהוא הפרח שצראשו כשר אם ניטלה לפירוש רבינו יצחק הלוי מפני שהוא מפרש ניטלה פיטמתו פסול איירי צנתלש הזנב מעיקרו וניכר מקומו שהוא חסר והיינו ניטלה זוכנתו דאף על פי שאינו חסר מגוף האחרון כל עיקר אפילו הכי יש לו דין חסר כיון שנשאר מקומו גומא וצמדכי (סי' תשנז) כתב דהיינו טעמא דפסול משום דחיישינן שמא חסר ופסול וכן כתב בהגהות מיימוני: ומ"ש דרבינו חננאל והרי"ף והרמב"ם פוסלין בשניהם. היינו מפני שהם מפרשים ניטלה פיטמתו כפירוש ה"ר יעקב ב"ר יקר וניטלה זוכנתו מפרשים כפירוש ה"ר יצחק הלוי ופיטמתו וזוכנתו שני עניינים הם זה צראשו זה צעוקלו וכבר הארכתי בסמוך ציבור דבריהם וכתבתי המקנה:

גומא אצל בניטל עוקצו שחץ לגומא כשר מכל מקום בניטלה פיטמתו פסול אף בניטלה מקצתה ונשארה הגומא מלאה וכן נראה מדברי הרא"ש שכן הוא מפרש לפי דעתן של הרי"ף והרמב"ם ורבינו חננאל וכן פירש הבית יוסף לפי פירוש רבינו חננאל והכי נקטינן לחומרא: דישון השלחן ערוך (פ"ו) ניטל דדו והוא הראש הקטן ששושנתו בו פסול עכ"ל והן דברי הרמב"ם ככתבם וכלשונם וזה לשון הגהות שלחן ערוך ויש מחמירין שאם ניטלה השושנה דהיינו מה שאנו קורין פיטמא וטוב להחמיר במקום שאפשר ומיהו לענין דינא אין לפסול אלא אם כן ניטל הדד דהיינו העץ שראש הפיטמא עליו והראש נקרא שושנתא וכל זה דוקא בניטלה אצל אם לא היה לו דד מעולם כשר וכן הם רוב אחרונים שמציאין צמדינות אלו עכ"ל מצואר מדבריו שהיה מפרש דברי הרמב"ם דוקא בניטל כל הדד ונשאר גומא מקומו ועל זה כתב דיש מחמירין בניטלה השושנה לבד דהיינו חוד הדד כמו שפירש ה"ר יעקב ב"ר יקר וכתב שטוב להחמיר במקום שאפשר ומיהו לענין דינא אין לפסול אלא אם כן ניטל הדד וכו' דהיינו שנחלש מעיקרו וניטל מן החוטם ונשאר מקומו גומא וכתב כן על פי דברי ארחות חיים שכתב שאם ניטלה השושנה לבד או העוקץ לבד או שניהן ושתי הזוכנות קיימות כשר וכן ראוי להורות ולעשות מעשה ולא יותר עד כאן ומכל מקום כבר כתבתי לדעת הסמ"ג גם הרי"ף והרמב"ם מחמירין כה"ר יעקב ב"ר יקר הילכך אין להקל כלל מכל מקום כל זה צדוע שניטלה אצל אם הוא ספק אם ניטל ממנו השושנתא או לא היה לו מעולם א"ל להחמיר בספיקו: ומ"ש דלפירוש ה"ר יעקב בר יקר ניפ"ל עוקצו כשר בכ"ל ענין. היינו לומר שאפילו נחלש מעיקרו ונשאר מקומו גומא אפילו הכי כשר ומכל מקום דוקא בשלל נחסר מגוף האחרון כל עיקר שאם נחסר אפילו כל שהוא פסול כללעיל וכן מצואר באשיר"י ובהגהותיו: ומ"ש ולפירוש רבינו יצחק הלוי ניפ"לה פיטמתו כשר בכ"ל ענין וכו'. לשונו זה הוא שלא בדקדוק דמשמע דרבינו יצחק הלוי מכוון שניטלה פיטמתו והוא ודאי יתח' למשנה שלמה שנינו ניטלה פיטמתו פסול אלא כוונתו לומר דאותה פיטמא שהזכרתי שהוא הפרח שצראשו כשר אם ניטלה לפירוש רבינו יצחק הלוי מפני שהוא מפרש ניטלה פיטמתו פסול איירי צנתלש הזנב מעיקרו וניכר מקומו שהוא חסר והיינו ניטלה זוכנתו דאף על פי שאינו חסר מגוף האחרון כל עיקר אפילו הכי יש לו דין חסר כיון שנשאר מקומו גומא וצמדכי (סי' תשנז) כתב דהיינו טעמא דפסול משום דחיישינן שמא חסר ופסול וכן כתב בהגהות מיימוני: ומ"ש דרבינו חננאל והרי"ף והרמב"ם פוסלין בשניהם. היינו מפני שהם מפרשים ניטלה פיטמתו כפירוש ה"ר יעקב ב"ר יקר וניטלה זוכנתו מפרשים כפירוש ה"ר יצחק הלוי ופיטמתו וזוכנתו שני עניינים הם זה צראשו זה צעוקלו וכבר הארכתי בסמוך ציבור דבריהם וכתבתי המקנה:

דרכי משה

← (כ*) פירוש אם נשאר בו כל שהוא בעובי ומכל מקום רוחב הגומא מכוסה כולו דאם לא כן הוי חסר ופסול: [

דרישה

ודוקא שהיתה לה פיטמה וכו'. ובארחות חיים כתב שפסק ה"ר ש"ט הלכה למעשה שאם ניטלה פיטמתו ראוי לחוש ונוטלין אותו ביום ראשון בלא ברכה ובשאר ימים מברכין עליו וכן פסק רמ"א בשלחן ערוך בסיומן תרמ"ט גם בנטילת העוקץ אבל ה"ר אברהם מפראג בהגהותיו כתב בסיומן תרמ"ט ז"ל אבל ניטל פטמתו או עוקצו נראה דפסול כל שבעה כמו חזוית

הגהות והערות

כאן כפי הנראה שצ"ל דפיטמא של "אתרוג":

בית יוסף

אורח חיים סימן תרמח הלכות לולב

בית חדש

תקעא

נשאר ממנו באתרוג צין לא נשאר וצפיטמא לא מפליג משמע לכל ע"תה בו חזוית וכו'. משנה שם עלתה חזוית על רובו פסול שניטלה קצת הפיטמא אף על פי שנשאר הגומא מלאה פסולה (ג): על מיעוטו כשר ופירש רש"י חזוית כמין אצבעועות וכתב הרא"ש בכתוב באתרוג חיים (הל' לולב סי' טו) וזה לשונו כתב הריטב"א (מי) והוא שיש צהן ממש וכו' ובגמרא לא שנו דעל מיעוטו כשר אלא לה: סוד"ה נטלה כל שניטלה השושנה שלמעלה אפילו עם הדד במקום אחד אבל בשנים ושלשה מקומות מוחזי כמנומר ופסול:

שנספה ולא חסר באתרוג כלום כשר ואין לנו פסול אלא כשניטל העוקץ ופיטמתו ורוב האתרוגים יש שאין להם אותה שושנה ודד שלה והאתרוג הדר זולתו וזו היא שיטת הרמב"ן וה"ר יונה אף על פי כן כיון שלא נחזר בתלמוד יפה יש לנו לחוש ולומר דרבי יחזק צא לפרש דניטלה פיטמתו אינה השושנה אלא זוכנמו של אתרוג צין אותה זוכנא שנראשו תחת השושנה צין הזוכנא שנסוף העוקץ ועל שניהם שנינו ניטלה פיטמתו פסול אבל אם ניטלה השושנה לדד או העוקץ לדד או שניהם ושתי הזוכנות קיימות כשר וכן ראו להורות ולעשות מעשה ולא יותר מפי מורי עכ"ל: (א) ע"תה בו חזוית והיא כמו אבעבועות וכו'. שם נמשנה (ג): עלתה חזוית על רובו פסול עלתה חזוית על מיעוטו כשר ובגמרא (לה): לא שנו דעל מיעוטו כשר אלא במקום אחד אבל בשנים או בשלשה מקומות מוחזי כמנומר ופסול ופירש רש"י (ג): חזוית כמין אצבעועות דקות וכתב הרא"ש (סי' טו) והוא שיש בהם ממש שמקומו ניכר במשמוש שהוא גבוה מן האתרוג וצירושלמי (פ"ג ה"ו) מסיק עלה רבי יחזק צר נחמן בשם שמואל כל הפסולים אינם פסולים אלא ביום טוב ראשון בלבד תמן אמרינן רובו מזד ולא כדברי המפרשים דכרוצו של דד אחד מיפסל כיון דמתניחין סתמא קמי רובו של אתרוג קאמר ונראה שהירושלמי סובר שהחזוית חשוב כחסר ולכן לא מיפסל אלא ביום טוב ראשון ולא מסתבר כלל דאי טעמא משום חסר מאי נפקא לן מינה צין רובו למיעוטו כב) בחוטמו אלא ודאי משום הדר הוא ומיפסל בכל הימים או שמה הירושלמי פליג אגמרא דילן וסבר אפילו צהדר לא מיפסל אלא ביום טוב ראשון עכ"ל: (ה) ד"ה מחזי עלתה כתב עלתה חזוית על רובו צירושלמי אמרו דאפילו רובו מזד אחד ע"כ נראה שדעתו כדעת המפרשים דכרוצו של דד אחד מיפסל: כתב הרב המגיד (פ"ח ה"ז) דחזוית היינו כדמתרגמינן (ויקרא כא כ) או ילפת או חזון ופסול מפני שאינו הדר ולפיכך אפילו שאינו מגיע עד הלפן פסול: ובארחות חיים (הל' לולב סי' טו) כתוב יש מפרשים חזוית שנתקפה האתרוג מחמת לקוחא. וכתוב עוד שם לפירוש רש"י חזוית אצבעועות דקות אין זה מעין גרש שיש באתרוגים שלנו עכ"ל:

י וכתב הר"ן גיאת (ה"י ז"ה ע"י קה) אפילו אם השנים או השלשה מקומות במיעוטו של צד אחד פסול אב"ד הראב"ד ז"ל כתב דוקא שנתפזר הנימור ברובו וכו'. זה לשון הרא"ש שם (סי' יט) כתב הראב"ד (תמים דע"י סי' רנב) נ"ל שנתפזר הנימור ברובו של אתרוג אף על פי שהחזויות עומן מיעוט הן אבל במיעוטו כגון שאינו אלא צד אחד של האתרוג כשר ולפי זה הא דתניא (לו) מנומר פסול היינו שפסל הנימור ברוב האתרוג וגבול ושיעור טוב הוא ללא מסתברא למימר שאם היו באתרוג כמין שני טיפין ושלשה של נימור כל דהו זה צד זה שיפסל בכך אבל אין הלשון מורה על פירוש דמשמע בשנים או בשלשה מקומות דומיא במקום אחד מה מקום אחד במיעוטו אף בשנים או בשלשה מקומות במיעוטו אם לא שנאמר דבהכי דמי ליה שהחזויות בשלשה מקומות הן מיעוט האתרוג כמו במקום אחד אבל פיזור הנימור הוא ברוב האתרוג עכ"ל: (ז) הריב"ש בתשובה אנו סומכים על דברי הראב"ד דדוקא שנתפזר הנימור ברובו אף על פי שבשטח החזויות הוא מיעוט אבל במיעוטו שכולם מזד אחד של האתרוג כשר ולזה הסכים הרא"ש עכ"ל:

יגו) בכתוב בתרומת הדשן (שו"ת סי' נט) אין להכשיר אותם חזוים בלא"ט מא"ל שצאים מן העלים וצאילין משום דשכיחים ורגילים לצוא באתרוגים כיון דמשום הדר פסלינן חזוית באתרוג כדכתב אשירי (סי' טו) ואין לחלק צוה משום דמתחלת צרייתו כך היה דאינו מהודר מעיקרו נמי לאו הדר מיקרי אמנם העולם נוהגים בפשיטות להכשיר אותו בלא"ט מא"ל ואפילו שהם מורגשים במשמוש היד ואפשר דסמכינן אהא דכתב אשירי (שם) חזוית דפסול היינו חזויות שמורגשים במשמוש היד וכתב אחר כך (סי' יז) בשם הראב"ד (תמים דע"י סי' רל) דחזוית כג) ממראה האתרוג כשר והני בלא"ט מא"ל שכיחי ורגילי חשיבי מראה האתרוג ולא מיקרי אינו הדר משום כך עכ"ל (ד): יא ואם הוא מחצה ע"ל מחצה במקום אחד כתב אחי ה"ר יחיאל כיון שהוא בידי אדם אפשר לצמצם וכשר וכו'. (ה):

דרכי משה

(ג) מכ"ל מקום משמע דאינו נפסל בנטילת השושנה לכד דהיינו מה שעל העץ שעל ראש האתרוג ובעי שינטל מקצת אותו הדר שעל ראש האתרוג ממנו אמנם נהגו להחמיר אפילו בנטילת השושנה לכד וכן ראוי לעשות במקום שאפשר משום דהר"ן כתב דלדעת הר"ן פסול בנטילת השושנה לחוד לכן ראוי לחוש לדבריו במקום שאפשר למצוא אחר בקלות: (ד) ובמהרי"ל (הל' אתרוג סי' טו ע"י שצט) משמע דאין להכשירן אם ניכרים במשמוש היד:

חדושי הגהות

תרמח [ה] עיין צ"ח מה שכתב צה ואפשר שגם הרב צ"ח יוסף כיון לדברי:

הגהות והערות

כב) בתוספות הרא"ש על סוכה (לה ע"א ד"ה עלתה) איתא "או" בחוטמו: כג) כפי הנראה דצ"ל "אינו" ממראה האתרוג עיין ברא"ש שם וכן משמע מביאור הגר"א סעיף י"ג דצ"ל, ובתורמת הדשן איתא "איכא" ממראה האתרוג וכפי הנראה שגם שם בכה"ל צ"ל "אינה":

תרומת

סימן צח - צט

הרשן

פג

סימן צח

שאלה: חג הסוכות כשמקיפים את הבימה עם הד' מינים שבלולב נהגים לסבב מדום לצפון כל אותם שיושבים במזרח בצד השליח ציבור. והא כל הפניות לא יהו אלא דרך ימין, ודרום הוא לצד ימין לכל הפונה למזרח.

תשובה: יראה דטעם יפה בדבר במה שמקיפים הבימה

סימן צמ

שאלה: אחרונים שיש להם נקבים גדולים שנראה בהם חסרון, אלא שאותם נקבים נעשים בעוון באילן בשעת גידולן ע"י קוצים, יש להכשירן למצוה או לאו.

תשובה: יראה דנהגו בפשיטות להכשירי, ואע"ג דכתב בסמ"ק² דנהגו פסול בחסרון כל שהוא. הך חסרון דמתחילת ברייתו הוא לא פסלי. ונראה קצת סמך מזה מן התלמוד פ' לולב הגזול (סוכה לו, ב). דמוקי

אמם אין להכשיר מטעם זה אותם חוזין שקורין פלא"ט מא"ל שבאים מן העלים ובאילן, משום דשכיחים ורגילים לבא באתרוגים⁸, כי היכי דמכשרין לגבי יותרת דביני וביני, הואיל וכל הני חייו ברייתא הכי אית להו. וכן אונה העליונה שדרכה להתפצל לא מטרפין, דנראה דלא מדמינא פסולים, משום דסוף האתרוג לירקב בשביל כך, כגון נקלף וניקב וחסר, דהיינו מעין טריפות דמטרפי נמי משום דסופו למות. אבל פסול דחזית באתרוג מטעם הדר איפסל, כך כתב אשירי⁹. ואין לחלק בזה משום דמתחילת ברייתו כך היה, דאינו מהודר מעיקרו נמי לאו הדר מיקרי וק"ל. אמנם העולם נוהגים בפשיטות להכשיר אותו פלא"ט מא"ל, ואפי' שהן מורגשים במשמוש יד. ואפשר דסמכינן אהא דכתב אשירי¹⁰ חזית דפסול היינו חברבורות שמורגשים במשמוש היד. וכתב אח"כ¹¹ בשם הראב"ד¹² דחזית איכא ממראה האתרוג כשר. והני פלא"ט מא"ל שכיחי ורגילי חשיבי מראה האתרוג ולא מיקרי אינו הדור משום כך, וצ"ע¹³.

ההיא דגדלו בדפוס ועשאו כברייתא כשר, דעבדינהו דפי דפי ואין חסרון גדול מן ההפרש דאיכא ביני דפי. ואפי"ה הואיל דמתחילת ברייתא כך הוא שרי וכשר. עוד נראה ראייה מהא דמדמה תלמוד התם (שם לו, א) פסולי אתרוג לטריפת הבהמות. דקאמר אי נקלף תנינא פי' תנינא גבי טרפות הגלידה טריפה, אי נסדק תנינא פי' כגון נסדק הגררת ולא נשאר אפילו חוליא אחת למעלה ולמטה, ואי ניקבה תנינא פי' ניקב קרום של מוח, כך פי' רש"י³. אבל אשירי⁴ פי' דניקב תנינא בפנים אחרים. אמנם כתב דמדמין פסולי האתרוג לטרפות. וכן כתב בהגה"ה במיימון⁵ דכי היכי דגבי טרפות אם נשתייר בגלודה כשירה, ה"ה גבי אתרוג אם לא נקלף כולו כשר, ולא כפרש"י. הא חזינן דלפסול ולהכשיר מדמינן לטריפה. וגבי טרפות כתבו התוס' [פרק] אלו טריפות⁶ דריאה שנראה חסירה שיש בה קמט וסדק אם עולה בנפיחה ועור ובשר קיים כשירה. והיינו כנידון דידן שחסרון של האתרוג הנעשה לו בשעת גידולו, עורו ובשרו קיים

סי' צח: 1. ע"י היטב מהר"ל הלכ' סוכה (עמ' נד, א) ותשו' מהר"ל (סי' מ') ושור"ע משמו (סי' תרנ"א ס"י), וע"ע היטב ב"י וב"ח (אור"ח סי' קכח, עמ' קיב, ב ד"ה וכשמחזירין) ובד"מ שם (סק"ט), וע"י היטב מג"א (סי' תרנ"א סק"ג). וע"י לקט יושר (ח"א עמ' 146) בשם מהר"ם מינץ.

סי' צט: 1. ב"ח ורמ"א (סי' תרמ"ח ס"ב). 2. סי' קצ"ג. 3. סוכה לו, א ד"ה ניקלף-ניקב. 4. פ"ג סי' י"ח. 5. פ"ח מלולב אות ס'. 6. לפנינו ליתא בתוס' אך הוא בפסקי תוס' שם סי' קמ"א. 7. ע"י היטב ט"ז (סי' תרמ"ח סק"ד). [וע"י לקט יושר ח"א עמ' 146]. 8. ב"י (סי' תרמ"ח). 9. פ"ג סי' כ'. 10. פ"ג סי' ט"ו. 11. שם סי' י"ט. 12. בתמים דעים סי' קל"ב. 13. רמ"א (סי' תרמ"ח ס"ב) ובמג"א (סק"כ) כתב דלפי"ז אפי' גבהים משאר אתרוג כשר [ע"ש בד"מ] וע"ש בדגול מרובה.

ל. הרמב"ם שם [מגיד משנה] שם בשם הגאונים: כ"י עמוד מקצו ד"ה וזה, בדעת הר"ץ נושא שם, ובדעת פל העיטור שם, ובדעת הר"י יונה [שם]

יח עד שיסיר. נראה לי לקצירא ליה לרמ"א דניקוז עכברים כשר מדינא, כדעת רוב הפוסקים, אך לכתחלה לא יטלנו עד שיסיר ניקור העכברים. אבל יבש או מנומר שפסול מדינא, לא מהני הסרה: **יט כו"ז י"ום ראשון וכו'.** דביום ראשון חתקלא כולו דהא חסר פסול, ולכן צריך להטות שאינו כדל מנתנו מליל ב' ואילך. אבל אם הפריש אחריו ליום ב', מותר לאכול ממנו ובלבד שיסיר כשיעור, (וכמו שכתבו הרא"ש [שם פ"ג סימן כג] והטור [עמוד תקעז]. וכן משמע [מתוספות] ¹⁷ [שם מו, ב ד"ה אחריו כשיעור], דכתחלה לא כתבו שהתנה, עיין שם. וכן כתב רבינו ירוחם [נתיב ח ח"ג נט, ג], דלא כמו שכתב ב"י [עמוד תקעז ד"ה ומ"ש רבינו ואפילו].

ציונים לרמ"א

- (א) כל בו [סימן עב מה, א];
- (ב) הגהות אשרי"י פרק י' לב הגולו [סימן כג, בשם רמב"ם סימן תל"ז];
- (ג) ב"י [עמוד תקעז ד"ה ז"ש רבינו ואפילו] בשם הרא"ש [התוספות] [שם מו, ב ד"ה אחריו כשיעור];
- (ד) דעת עצמו ע"פ הר"ל הלכות סוכות עמוד שסו;

הגהות והערות

- (א) חוקן ע"פ מחמת ה"ק, לנשי ארז, מאמר מרדכי סוף ס"ק יא, הגהות הר"ב פרענקל ויוריו לקט שנילקוט מפרשים;
- (ב) נחקרו המפרשים כבודם המ"א, עיין מחמת השקל, פ"י מגדים, לנשי ארז, סוף ס"ק כג וס"ק כה, יד אפרים, מקור מים והנהוג הר"ב פרענקל;
- (ג) עיין סימן (תרס"ה) [מפתח] סעיף ט' [וס"ק ט]; [גיליון סי' א];
- (ד) תוספת מהדורה "א"מ מנ"ח;
- (ה) כן חוקן במהדורות דיהנפארט מנ"ג ופר"א והוא הגוף, דהרי אפילו אם נקביר דהרמ"א שכתב שצריך להטות ימיו כיום א', אבל בשאר ימיו מדה דאין צריך להטות, מכל מקום הרא"ש [שלא הזכיר שיש להטות] אינו המקור לגבי הרמ"א. ועיין מ"א ס"ק יט ויבאר הגר"א ס"ק ה';
- (ו) חוקן במהדורות דיהנפארט מנ"ג ופר"א תקמ"ה, וכ"ה מקור חיים. ועיין ד אפרים;
- (ז) בספרות דמערב תקצ"ט כתבו "גם" במקום "גם" ועיין לר"ך ביחור:

(ח) עד שיסיר ניקור העכברים. נגמרא [שם לו, ב] איכא לישני, דלישנא קמא אמר רב נקביו עכברים אין זה הדך, א' והא ר' חנינא מטבול ביה ונפיק ביה, אמר לך רב שאני עכבר דמאיסי. איכא דאמרי אמר רב זה הדך, דהא ר' חנינא אפילו מני ונפיק ביה, וכל זה ביום טוב ואין סברא לומר דליגי הי ליה אס לר"ך לחתוך מה שגראה שם העכברים, דודאי הכל מודים שם מאוס, ומו, מאי ראייה מיכא ליה כתרמא מהא דר' חנינא דלכיל מימי ומה דמדה זה לאכילת עכבר שגראה בפנינו, ולמה לא נחמא אותו קצת המאוס, ומו, דמו מקשה בלישנא קמא מדר מני דהא רב דלסר היינו כל זמן

נחתך המאוס. וכי תימא דלכתי לא היינו יודעים טעם דמני והיינו קוצרים דרב אוקר אפילו אחר שחתך את המימיו שם שהוא חסר, עד שתיכר לו משום מיאוס, (וכו') ואזו אנו מפרשים לא פסל כולו רק אחר שחתכו, זה אינו, דאם כן אמאי אמרינן כאן ב' לשונות, דשמא גם לשון ה' כבירא ליה דעכברים מליש ואחר שחתך קאמר רב דזה הדך. ומו, דהטור [עמוד תקעז] ובהלכות גדולות [סימן טו עמוד רח] פסל אס נקבו עכברים כל משום דמאיסי, אמאי פסלו, הוה ליה למימר צריך לחתכו נחתך המימיו. על כן נראה לי דהכל מודים שצריך לחתוך המאוס, לא דלישנא קמא כבירא ליה דאך אחר שחתך יהיה פסול כיון דמחמת מיאוס, וכעין שכתב הגהות אשרי"י [פ"ג סימן כג] אס חתכו המימיו דלמאן דאס מחמת מיאוס, והוא הדין נמי באכילת עכבר דמאוס טפי ממנומר, ולישנא כתרמא כבירא ליה דלסר שחתוך מקום אכילת עכברים לא מחמירי ללסור שדוה הדך ויולא בו משום חסר כתרמא חנינא. ומ"א מחלק פסול דעכבר לפסול דמנומר. ואינו נכון, דודאי עכבר מאיס מכל זמן שרואים מקום המיאוס. ולפי זה כיון שצירנו להטות בלישנא קמא כעל הלכות גדולות ומיישין למיאוס, אפילו אם הפי המאוס פסול, כמו שכתבתי:

ביאור הגר"א

[כד] עד שיסיר כו'. כיון דאינו פסול בגופו דהא חסר כשר, אלא משום דמאיסי, כשאנו מאיס מותר. מה שאין כן בפסול בגופו כגון פסולין דהדר, והוה שכתב [רמ"א] אבל אם כו'. וכתב בהגהות אשרי"י [שם] ולא דמי לעכבו מרובין מעליו, ששם אינו ניכר המיעוט. ונראה שלמד ממה שאמר המתניחין [שם לב, ב] חיקין בעכבו כו' יותר משאר פסולים. ועיין לעיל סימן תרמ"ח סעיף י"ד, ובהגיה [שם] נזהר בזה וכתב ולא חסר כלום, מה שאין כן בחסר, אפילו בשאר ימים [פסול]. אבל נראה דהרא"ש שם [סימן יח] פליג: [כה] ומותר כו'. כן כתב הרשב"א [שם לו, ב] דהא דרבי חנינא שם איירי בכהאי גוונא, אבל בלא הכי כולה אחקצאי כמו עצי סוכה שאסורין אפילו היותר מהכשירו, וכל שכן כאן שהוא גוף אחד, ולא כרא"ש שם [סימן כג]: [כז] וישורן והפיסול כו'. דבירושלמי

לבושי שרד

(כא) ט"ז סק"ה ואזו אנו מפרשים דרב צא פסל כו"ז רק עד אחר שחתכו זה אינו וכו', כל"ל: (כב) מביא סק"ה וכמו שכתבו הרא"ש והטור וכן משמע בתוספות דבתחלה, כל"ל. שהם כתבו דלסר יוס ראשון אפילו לכתחלה מותר לאכול ממנו, רק שיסיר ממנו כשיעור כדי לנאח בו, ואפי' לא חתקלא למתוהי, בימר מכשיעור לא חתקלא, ע"כ דנריהם. ולא הזכירו מנאי, משום דמיייר שהפריש ליום ב'. והבי' מוקי דנריהם כשהתנה, וכמו שכתב רמ"א כאן, ומשמע דכבירא ליה להבי' דאפי' דמפריש ליום ב' צריך מנאי. על זה כתב הגמ"א, דלא כמו שכתב ב"י. ומה שכתב הגמ"א וכן משמע בתוספות, הוא דבך מ"ו, והוצא ב"י [שם] דכתחלה כתבו רק דכבירא הרא"ש הג"ל [נתיב], ואפי' כתבו ואפי' דביום ראשון נאסר כולו, מכל מקום מועיל מנאי עכ"פ. הרי דכתחלה לא הזכירו מנאי, משום דמיייר חתלה בהפריש ליום ב' ואילך: (כג) שם ובב"י סימן תרנ"ג בתב. כוונתו לפרש שיש כאן פלוגתא הפוסקים. כי התוספות שכתבו דביום ראשון נאסר כולו, ור' חנינא מנאי עשה שיחיה כולה ליום ראשון ומקלמה לשאר ימים, משמע דביום ראשון עצמו אין תקנה לאוכלו אפילו בתנאי, וכן בשאר ימים שיאלצו כולו נמי לא מהני מנאי. והעטם, משום דכבירא ליה להתוספות דתנאי לא מהני לאותו יום עצמו שנעשה בו המנהג (וכן כתב הגמ"א סימן תרס"ד ס"ק ט"ו), ומשום הכי ביום ראשון על כרחן כולו אסור, ובשאר הימים השיעור עכ"פ אסור, ולא מהני המנאי אלא על אסורא דרביע עליה מיום

[כד] אסור לעולם: [כז] פשוט עבודת אליהם. מדרוורן לאוקים שם ל' ב' באשרה דמשה, ועל כרחן ביום שני עסקינו, כמו שכתבו תוספות שם ל' באשרה כו', וכוננו לעיל סעיף ב' [סימן ח]. ועיין תוספות ל"ה א' ד"ה לפי ריש לומר דנקט כו': [כח] או כו'. משמע אף תרומה טמאה ועולה, וזה כפירוש רש"י [שם לה, א ד"ה לפי שאין בה היתר] ותוספות [שם ד"ה לפי שהם לכו, אלא כיון דלית בה היתר אכילה או דין ממוך כותחי מכתת שעוריה, מהשורפין סוף תמורה (ג), כן, כמו שכתבו הרשב"א [סוכה לה, א ד"ה והר"ן [שם י, א ד"ה חתני אחרון], עיין שם ושם. ומ"א [ס"ב] לא עיין שם. מנורן קושיה תוספות [שם] דלמה ליה למימר כותחי כו', הוה ליה לסי

מחך המאוס. וכי תימא דלכתי לא היינו יודעים טעם דמני והיינו קוצרים דרב אוקר אפילו אחר שחתך את המימיו שם שהוא חסר, עד שתיכר לו משום מיאוס, (וכו') ואזו אנו מפרשים לא פסל כולו רק אחר שחתכו, זה אינו, דאם כן אמאי אמרינן כאן ב' לשונות, דשמא גם לשון ה' כבירא ליה דעכברים מליש ואחר שחתך קאמר רב דזה הדך. ומו, דהטור [עמוד תקעז] ובהלכות גדולות [סימן טו עמוד רח] פסל אס נקבו עכברים כל משום דמאיסי, אמאי פסלו, הוה ליה למימר צריך לחתכו נחתך המימיו. על כן נראה לי דהכל מודים שצריך לחתוך המאוס, לא דלישנא קמא כבירא ליה דאך אחר שחתך יהיה פסול כיון דמחמת מיאוס, וכעין שכתב הגהות אשרי"י [פ"ג סימן כג] אס חתכו המימיו דלמאן דאס מחמת מיאוס, והוא הדין נמי באכילת עכבר דמאוס טפי ממנומר, ולישנא כתרמא כבירא ליה דלסר שחתוך מקום אכילת עכברים לא מחמירי ללסור שדוה הדך ויולא בו משום חסר כתרמא חנינא. ומ"א מחלק פסול דעכבר לפסול דמנומר. ואינו נכון, דודאי עכבר מאיס מכל זמן שרואים מקום המיאוס. ולפי זה כיון שצירנו להטות בלישנא קמא כעל הלכות גדולות ומיישין למיאוס, אפילו אם הפי המאוס פסול, כמו שכתבתי:

בכורי

הלכות לולב

יעקב

מה

דאיירי מיני קאי ולכן שפיר כתב הרמ"א דיש מחמירין לפסול בנסדק רוב כנלעני"ד להלכה: (ויט) העבה. דאלו כולה בלא"ה פסול מטעם ניקב לחללו ודברי הריטב"א שהבאתי ס"ק י"ח צ"ע קצת שכתב דר"מ אפילו אינו מגיע לחללו כיון שעובר הסדק כל הקליפה החיצונה כנ"ל דהא היינו נסדק לחללו

ואפשר דס"ל דלא מקרי לחללו כל שלא ניקב קרום דק שעל חדרי הורע מה שקרא הט"ז קליפה הפנימית כמש"כ ס"ק ט' ולפ"ז תולק על הר"ן שס"ל דאם נקבה כל הקליפה העבה הוי מפליש וצ"ע: (כ) ברייתו. אבל אם נשתנה מראיתו דינו כמו חזית בסעיף ט' (מ"א) פי' כל שנשתנה המראה אתרוג הירוק אפילו לא נשתנה למראה פסול שהוא שחור ולכן ג"כ פסול שזה הוא דעת הטור דלא כ"א שהביא הרא"ש שדוקא כשנשתנה למראה פסול: (כא) כסלע. בב"ח ובא"ר פסקו כשיטה זו: (כב) דדו. הוא העץ שעל

ראש האתרוג והשושנתא עליו (מ"ע:)(כג) ניטל הדר. משמע מלשונו דוקא שנשטן כולו כמש"כ הר"ן אבל הב"י ולבוש פסקו להחמיר אפילו ניטל מקצתו ונ"ל דע"פ בעיניו שניטל עד האתרוג כיון דהטעם משום חסר כמש"כ ס"י תרמ"ט ס"ד בהגהה א"כ בנטל כ"ש לא מקרי חסר דאין זה חסרון הנכר ולכן כתבו כל הפוסקים נטל (מ"א) ונראה מדבריו דדוקא אי הטעם משום חסר בעיניו שניטל עד האתרוג אבל אי הטעם משום הדר אפילו לא ניטל עד האתרוג פסול וא"כ צ"ע מה שפסק המ"א כאן שניטל עד האתרוג דהא לקמן ס"י תרמ"ט פסק להחמיר לפסול ניטל פטמתו כל ז' מטעם הדר. והנה הט"ז כתב ג"כ שבעיניו שניטל כולו הוי' כיון שפסק כשיטת רמ"א לקמן דנטל פטמתו כשר מיום ראשון אבל לשיטת המ"א שם דחושש להך שיטה דפוסל משום הדר לכאורה יש לפסול גם בניטל מקצתו דסברא הוא דיותר הדר הוא בניטל כולו שדומה ללא ה"י לו מתחלת ברייתו מבניטל מקצתו וכיון דבניטל כולו פסול מטעם הדר כש"כ מקצתו. ולענין הלכה כיון

שלא נסדק רוב קליפתו (ויט) העבה לא מקרי נסדק (ר"ן):

[ו] נקלף הקליפה החיצונה שלו שאינו מחסרו אלא נשאר ירוק כמות שהוא (כ) ברייתו אם נקלף כולו פסול אם נשאר ממנו כל שהוא כשר וי"א שצריך שישתייר (כא) כסלע:

[ז] ניטל (כב) דדו והוא הראש הקטן ששושנתו בו פסול:

הגה ויש מחמירין אם נטלה השושנתא דהיינו מה שאנו קורים פיטמא (ר"ן) וטוב להחמיר במקום שאפשר מיהו לענין דינא אין לפסול אא"כ (כג) ניטל הדר דהיינו העץ שראש הפיטמא עליו והראש נקרא שושנתא (המגיד) וכל זה דוקא שניטלה אבל אם לא היה (כד) לו דד מעולם כשר וכן רוב האתרוגים שמביאים (כה) במדינות אלו (הרא"ש):

[ח] ניטל העץ שהוא תלוי בו באילן מעיקר האתרוג ונשאר מקומו (כו) גומא פסול:

הגה ואם ניטל קצת העץ ונשאר עובי כל שהוא שכל רוחב הגומא (כו) מכוסה כשר (טור):

[ט] עלתה חזזית (פי' תרגום או ילפת או חזון) עליו אם בב' או בג' מקומות פסול ואם במקום אחד אם עלה (כח) על רובו פסול ואם על חוטמו אפילו כל שהוא פסול וחוטמו היינו ממקום שמתחיל להתקצר ולהתחדד כלפי ראשו:

[י] י"א דהא דבב' וג' מקומות פסול היינו דוקא כשנתפשט הנימור ברובו אף על פי

המובחר הוא שיהי' לו השושנה שלמה על הדר ואפי' נחסר מקצת השושנה אין בכך כלום. ואחריו הוא המובחר אותו שיש לו דד שלם וניכר שלא נחסר כלום מהדר ולא נטל רק השושנה. ואחריו אותו שניכר שלא ה"י לו דד מעולם כגון שיש במקום פטמא כמו גומא. ואחריו אותו שיש לו במקום פטמא בליטה קטנה ומרא"י כמראה שושנה דבזה יש ספק אם

ה"י לו דד מעולם ואפילו ה"י לו מכ"מ לא ניטל עד האתרוג ורוב האתרוגים אצלנו הם כן. ואחריו אותו שניטל קצת מהדר שלו ואינו מגיע החסרון עד האתרוג. ואחריו היכי שנחסר כל הדר עד האתרוג אבל לא נעשה גומא באתרוג וכל אילו יש להכשירם באין לו אחר לברך עליהם רק בניטל הדר כולו עד האתרוג דעת הב"י ולבוש

להחמיר ולפמשי"כ ס"ק כ"ג יש להחמיר ג"כ בניטל מקצת הדר אפילו אינו מגיע עד האתרוג אם ניכר בהדיא שניטל ומכ"מ גם אילו כשרים באין לו אחר אף שיש לאחרים בעיר אבל בניטל הדר ונעשה גומא באתרוג זה פסול לכל השיטות. ואם ניטל כל הדר ואינו יודע אם כן ה"י מתחלת ברייתו בע"ש מסופק בזה והא"ר בשם הב"ח כתב דיש להחמיר אכן בפ"מ כתב אם אי אפשר להכיר כלל אפשר דיש להכשיר מטעם ס"ס דשמא הלכה כמ"ד ניטל פטמתו היינו עוקצו לבד ואפילו הוא דדו שמא לא ניטל אלא נברא כך עכ"ד ובאמת לא ידעתי ס"ס בזה כיון שהמתכר והרמ"א נקטו כהשיטה דפטמתו הוא הדר הכי נקטינן ולא הוי אידך שיטה ספק פלוגתא ואפילו אם הרמ"א יחלוק על הש"ע הוי שיטתו כדאי כמש"כ הפ"מ בעצמו ב"ד ס"ס ק"י. ולכן לענ"ד

ביום ראשון אין להקל בזה אבל מראשון ואילך י"ל דיותר מכח ס"ס אף שהמג"א פסק ס"י תרמ"ט דחזזית ופסולי הדר פסולים כ' ז' מכ"מ הוי ספק פלוגתא כיון שיש דעות שמכשירין פסולי הדר בשאר הימים וע"ש ס"ק כ"ד: ונטלה פטמתו ואין אחר בעיר אפילו נעשה גומא באתרוג נלענ"ד שיכול לברך עליו אפילו ביום ראשון

וכמו שהעלה בשו"ת ח"צ ס"י ט' לענין ניטל עוקצו כמש"כ ס"ק כ"ג (כו) גומא פסול. בשו"ת בית יעקב האריך להחמיר כשמחברו ע"י מחט אבל בא"ר חלק עליו אכן מיום ראשון ואילך פשיטא שכשר דהא בניטל עוקצו לגמרי ג"כ מותר. ואפילו לשיטת הב"י דמתיר ע"י מחט עכ"פ צריך להזהר שלא תלך המחט עד חדרי הורע דא"כ פסול ב"י"ר מטעם ניקב אכן לדינא נלענ"ד שהדין עם א"ר שלא להחמיר כלל ע"י תחיבת מחט בראשון: (כז) מכוסה. פשוט הוא דכל שהעוקץ מכסה כל הגומא במקום חבורו באתרוג אפילו הוא קצר מאוד עד שכשר האתרוג בולט לחוץ מהעוקץ שג"כ כשר דהא אין כאן חסר מבשר האתרוג: אם נשאר העץ מבחוץ שלם ובתוך העץ נחסר מהעוקץ ונעשה גומא עד האתרוג כתב בפ"מ דפסול דמכ"מ חסר הוא: בניטל עוקצו ויש שעת הדחק שאין אחר בעיר העלה בשו"ת חכם צבי ס"י ט' שיכול לברך עליו אפילו ביום ראשון ע"ש ומלבד טעמי הח"צ ג"ל עוד טעם להחמיר ע"פ מה שהוכיח ה"ה פ"ח דסוכה דחסרון פחות מכאסר פוסל מדפסול ניטל עוקצו שטעם פסולו מכח חסר ע"ש ואף דאין אנו בקיאים בשיעור איסר הרי כבר כתבתי לעיל ס"ק ז' דעכ"פ הוא יותר מרחב גרגרת אווז ונקב העוקץ כמעט בכל האתרוגים שאצלנו אינו רחב כ"כ סמוך לאתרוג ולכן כיון שבשעת הדחק מכשירין חסרון פחות מכאסר כמבואר ס"ק ו' ה"ה ג"כ בניטל העוקץ: (כח) על רובו. מדסתם משמע דס"ל רובו משני צדדים (מ"א) פי' רוב כל שטח האתרוג ולא כדמשמע מהירושלמי דרוב מצד א' ג"כ

→

←

←

הרכות לולב סימן תרמח

הגה * ויש מחמירין (ב) לפסול בנסדק (ט) רובו (בא) * וכל שלא נסדק רוב קליפתו (כב) העצה (כג) לא מקרי נסדק (רבינו נסים): ו' ינקלף (כד) הקליפה החיצונה שלו (כה) שאינו מחסרו אלא נשאר (י) (כו) ירוק כמות שהוא ברייתו (כו) אם נקלף כולו פסול * אם נשאר ממנו כל שהוא כשר * וי"א שצריך (כח) שישתייר כסלע: ו' (כט) יניטל (יא) דרו והוא הראש הקטן ששושנתו בו (ל) פסול. הגה ויש מחמירין אם נטלה השושנתא דהיינו מה שאנו קורים פיעמא (ר"ן) וטוב להחמיר

ב סס כמשה וכתב סס ל"ו וכפי' הוסי' בס' ר"ח ל' הרי"ף והר"ם והרמב"ם מ' תוס' בס' ר"ח ג' שם' כמשה ניטלה פיעמא כפי' הרי"ף ורמב"ם סס כפ"ח (א) ל' :

שערי תשובה

כתוב פסול ע"ס: (כש"ע) יקלף כו'. וע' מ"ש בספרי שו"ת בית אפרים ס"ו ס' שאלתי ענין זה דנקלף יפה ושם הבאתי מחשבות בית יעקב סימן ס"ז וע"ס מ"ש שדכרי הש"ע שכתב וי"א דבעינן שיור כסלע הוא: י"ע ע"ס:

באר היטב

דבר זה במשמוש היד. מ"א ועכ"ח: (ט) רובו. ט"ז העלה להלכה למעשה להכשיר בנסדק האחרון ולא כולו אלא נשאר קצת למטה וברוחב אין הולך רק עד רוב עובי הקליפה ולא מגיע עד חדרי הזרע והיינו שלא בחוטמו דהחוטמו פוסל בכל שהוא עכ"ל. וכן דעת בס"ט: (יא) דרו. הוא העץ שעל ראש האחרון והשושנתא עליו

ביאור הלכה

דעת הר"ן דמלמד להחמיר לענין חוטמו: * ויש מחמירין לפסול בנסדק רובו. אף לדעת המחבר דמלמד לנסק הגרגרת ג"כ פסול בנסדק רובו במקום אחד ומלד זה של מקום הסדיקה לא נשאר משהו דגם בגרגרת ערפה באופן זה אכן יש כ"מ כמה דזכר המחבר בנסדק מראשו לסיפו כולו ולא נשתייר רק משהו למעלה ומשהו למטה לדעת המחבר הוא כשר ולהיטב מחמירין פסול דהרי עכ"ס נסדק רובו של אחרון והא דפריך הגמרא אי נסדק תנינא אין כוונתו לדמותו לגמרי לענין גרגרת אלא דגם כפיניטו סדיקה הוא סימן ערפה דסופו שירקב כולו ופסול: * וכל שלא נסדק יכו'. הרמ"א חסם לשון שלילה דבאופן זה כודאי שרי ומ"מ אפילו נסדק רוב קליפתו ג"כ יש דיעות דו"א דוקא כשהגיע הסדק עד תלנו [ואף דא"כ לא גרע אפיקב מ"מ נ"מ לאותן פוסקים דס"ל דלא מקרי נקב משום שד שיגיע מעבר לעבר דמלד נקב אין לפסול אכל כנסדק כל אורכו או

משנה ברורה

(כב) ואפילו נסדק משני לדרו ע"פ כל ארכו ונשתייר מכל לך משהו למעלה ומשהו למטה: (ב) לפסול בנסדק רובו. ה"ט ומ"א השיגו על פסק הרמ"א ודעתם דלא נמאז מי שיחמיר בזה ברובו אכל הגר"א בכיורו הוכיח כהרמ"א (כג) דיש מחמירין ברובו (כד) והיינו אפילו מלד אחד: (בא) וכל שלא נסדק רוב קליפתו. כעומקו והיינו מראש האחרון לסופו או לדעת ההג"ה כשיעור רובו: (כב) העבה. דאלו נסדק כל קליפתו העבה והגיע לחדרי הזרע אפילו במקום אחד פסול (כה) דהוי בכלל נקב מפושל: (כג) לא מקרי נסדק. אפילו בחוטמו ג"כ דוקא כנסדק שם רוב קליפתו (כו) דאל"ה אינו בכלל נסדק כלל: (כד) הקליפה החיצונה. היינו (כז) הקליפה הדקה שהיא כמין גלד על האחרון ואין כאן חסרון בגופו של אחרון כלל: (כה) שאינו מחסרו וכו'. דאם היה נקלף

יותר בעומק אפילו במקום אחד ונחסר מגוף האחרון אפילו משהו פסול מטעם חסר לדעה ראשונה של ס"ב הג"ל ולדעה שניה אם חסר באישר עכ"פ: (כו) ירוק כמות שהוא ברייתו. (כח) ואם מקום הנקלף הוא משונה במראיתו ממראה האחרון אפילו אם נקלף רק רובו פסול וכ"ו דוקא כשנקלף הכל ביחד אכל אם נקלף בשנים ושלשה מקומות אפילו במיעוט האחרון אם אינו דומה לשאר האחרון פסול דהוי כמנומר ואם נקלף במקום חוטמו כשאינו דומה מקום הקילוף לשאר האחרון אפילו בכל שהוא פסול וכמו לענין חזוית לקמן בס"ט (כט) וי"א דאין להחמיר בכל זה רק דוקא כשאם נשחנה מקום הקילוף למראה פסול כגון שחור ולבן אכל אם הוא מראה כשר אין לפסול (ל) ובשעת הדחק יש לסמוך ע"ז ועיין לקמן בס"ג בהג"ה: (כז) אם נקלף כולו פסול. כמו בבהמה כשנקלף כל עורה ערפה דלא הדרא בריא: (בח) שישייתר כסלע. וכמו שם לגבי בהמה דלריך שישייתר כסלע וכ"פ הב"ח וא"ר: (כט) ניטל דרו. הוא העץ שעל ראש האחרון כמו חוד הדד ותחוב בתוכו והשושנתא עליו: (ל) פסול. דהו"ל כחסר והגה → מלשון ניטל הדד (לא) משמע דניטל העץ אף מה שהקטן האחרון (לב) ונעשה שם כמו גומא ולפיכך פסול אכל אם ניטל רק מה שלמעלה מן האחרון אין להחמיר וכן הסכים הט"ז לדינא אכל יש מן (לג) הפוסקים שמודדים להחמיר אפילו אם לא ניטל רק למעלה מן האחרון וסוברים דזה הוי בכלל חסר לדידהו ואם נשאר מן העץ למעלה מן האחרון כל שהוא (לד) דעת הרמ"א דאין להחמיר

שער הציון

(כג) כמו לענין גרגרת וכ"כ הגר"ז: (כג) משום דרובו ככולו ומה שהקשה הר"א דלא גס בגרגרת בעינן נסדק כולו יש לדחות דגרגרת העטם משום דכשהבהמה מושכת לוארה הדר סתים לה משא"כ באתרוג [בכורי יעקב]: (כד) כן מלד הכתובי יעקב מלשון הריטב"א וכ"כ נכ הנהר שלום ע"ש ודלא כהג"ח: (כה) היינו לדעה האחרונה כפ"ג ע"ס: (כו) ח"א: (כז) כי כמה קליפות באתרוג אחת קליפה ירוקה דק מאוד ולפינים ממנו היא הקליפה העבה קצת שיש בה חריפות כשאוכלין אותה ואח"כ מתחיל בשר האתרוג שהוא לבן ולפינים ממנו יש כמו פגול וכו' מונחם גרעין וזה נקרא חדרי הזרע והשו"ע מייירי בהקליפה העליונה שהיא דק כגליד שאינו מחסרו מגוף האתרוג כדעת הר"ן וכן העתיקו האחרונים ואף דכתבנו בה"ש שהובא כנ"ח לא משמע הכי אלא אפילו אם ניטל גס קליפה העבה אם אינו נחסר ממש האתרוג שהוא הלבן שבו כשר וכן משמע ג"כ מלשון הרא"ש להמעיין שכתב שלא ניטל מן הלבן כלום וכן יש ליישב ג"כ לשון העור מדכתב ולא ניטל מן הבשר כלום וע"כ דמה שהר"ן קורא קליפה עבה הוא קורא קליפה דקה נגד בשר האתרוג שמכפנים מ"מ לדינא לריך לנקוט כדעת הר"ן וכ"מ לבן הרמב"ם מדכתב שאינו מחסרו ובאמת כ"ז מביין הב"י במש"כ אכל הר"ן כתב וכו' וכן דעת הרמב"ם ופלא קצת דמלשון משמע דתשובת הרא"ש סותר להרא"ש גופא וזה אינו להמעין: (כח) מ"א וכפי מה שביארנו האחרונים: (כט) עיין בא"ר שהביא מתמים דעיס דהראב"ד מסכים להי"א ובודאי זהו עטם הרא"ש שהסביר דכרוי רק לדעת הי"א וע"כ הסכים הרא"ש להמעין שכתב שלא ניטל מן זכין לענין מיעוטו כשהוא בשנים ושלשה מקומות אכן לענין חוטמו משפק בזה והב"ח מיקל גס לענין חוטמו: (ל) ח"א ולפינן חוטמו לא ביאר שם אכן מדכתב הרא"ש ובחוטמו אפילו כמשהו פסול דומיא דחזוית וכוונתו שכתב לקמן בס"ג בהג"ה דכמראה כשר יש להכשיר לכן כתבתי להקל: (לא) ט"ז ומ"א: (לב) ואפילו אם נשתייר עוד מעט עץ בתוכו כיון שנעשה כמו גומא פסול [אחרונים]: (לג) כ"י לסיכוס ר"ח המוכח בערוך [ובאמת אין זה כ"כ יסוד לדינא ח' דלא מוכח בסירוב רק מלדא הוכיח הרא"ש בסירוב להקל לדידיה כמו שהוכיח לענין ניטל עוקלו חה אין ראיה מוכרחת כמו שהוכיח הט"ז ועוד לו יפי לדידיה יש להחמיר הלא לדעת ר"ת ור"ן הוכיחו בהדיא דוקא אם ניטל העץ התקוע באתרוג ונעשה כמו גומא שם] ולגוה ונ"ח: (לד) והעתיקוהו הא"ר והגר"ז וה"ח לדינא:

הלכות לולב סימן תרמח

ק"ו 233 באר הגולה

(לא) במקום שאפשר * מיהו לענין דינא אין לפסול א"כ ניטל (יב) הדד דהיינו העץ שראש הפיטמא (כתב שארי הרב עליו והראש נקרא שושנתא (המגיד) וכל זה דוקא שניטלה אבל אם לא היה לו דד (יג) מעולם (לב) כשר וכן רוב האחרונים שמביאים במדינות אלו (הרא"ש): ה' בניטל (יד) העץ שהוא תלוי בו באילן מעיקר האחרון (לג) ונשאר מקומו גומא פסול. הגה ואם ינטל קלת העץ (לד) ונשאר עובי כל שהוא שכל רוחב הגומא (טו) מכוסה כשר (טור): מ' (לה) "עליתה" חזויות (פי' תרגום או ילפת או חזון) עליו אם * בב' או בג' מקומות (לו) פסול ואם במקום א' אם עלה (לז) * על מהודר ומסואר ולוקח כשכיל זה אחרון אחר שאינו מהודר הוא הכסיל שנחשב הולך) סבירתי ל"ה ניטלה כוכתו כפי' הרי"ף שם והרמב"ם שם ע"ס תשנה וכרכא שם בגמרא

באר היטב

ועיין ט"ו: (יב) הדד. משמע מלשון דוקא שניטל כולו. אבל הכ"י זכ"ח ולבוש כתבו להחמיר אפי' ניטל מקלחו וכהמ"א זכ"ל דעכ"פ בעי שינטל עד האחרון כיון דהטעם הוא משום חסר כמ"ש סי' תרמ"ט ס"ה בהג"ה. א"כ בניטל כל שהוא לא מיקרי חסר דאין זה הסרון היכר ועל"ה: (יג) מעולם. ויכריסו הס' כי יש במקום פיטמא כמו גומא מתחלת ברייתו מבי"ט כנה"ג ועיין רדב"ז סי' קי"א. ועיין ט"ו שהעלה דאם יש אחרון לפניו מהודר בשאר ואחרון אחר שאינו מהודר בשאר המעלות רק שיש לו שושנה אין להשיג בהך שושנה וכ"ש בנוקוס שיש ספק אם היה לו כלל שושנה דאין להחמיר ע"ס: (יד) העץ. ונשעת הדקה שאין אחר בעיר יש לסמוך ולברך עליו ואפי' ביום א' השוכת חכם לבי סי' ט' ע"ס: (טו) מכוסה. פי' שגומא שם נשאר קלת מהעץ כמו שהיה בתהלה. וכתב בתשובת כ"י סי' קמ"ב הא דכתבו הפוסקים לפסול בניטל

שערי תשובה

(טו) מכוסה. ענה"ט וכתשובת שכו"י ח"א סימן ל"ה השיג על הבית יעקב וכתב שהוא נגד משמעות הש"ס וכל הפוסקים וכל היכא דנשיגין מדאורייתא לקחה תמה ובלוימה כל שאינו מחובר בו בתולדתו חטור ע"י ד"א ודאי ל"ש חבור דלבו מיקרי שלם ותמיים ודמה ראיית הבי"ע מעירובין דף פ"א ומסוכה דף ל"ו ע"ס וגם בא"ר חולק עליו ע"ס וע' נפ"מ שאם העץ שלו כנסים וכתב העץ גומא מניע לתוך האחרון כמו שנמצא לפעמים בדר סכסוך

המעלות רק שאין לו הך שושנה או שניטל קלת מהדר שלמעלה להשיג בהך שושנה וכ"ש בנוקוס שיש ספק אם היה לו כלל שושנה דאין לסמוך ולברך עליו ואפי' ביום א' השוכת חכם לבי סי' ט' ע"ס: (טו) מכוסה. פי' שגומא שם נשאר קלת מהעץ כמו שהיה בתהלה. וכתב בתשובת כ"י סי' קמ"ב הא דכתבו הפוסקים לפסול בניטל

מישנה ברורה

להחמיר בזה: (לא) במקום שאפשר. היינו שאפשר ליקח יותר מוכתר מזה (לה) אבל אם הוא המוכתר אין להחמיר בשכיל השושנתא. ומ"מ נראה דדוקא אם חסר רק השושנתא אבל אם חסר גם מקלת מן העץ אף שיש עוד קלת עץ למעלה מן האחרון טוב להדר ליקח אחר אם אפשר לו כי (לו) יש מחמירין גם בזה: (לב) כשר. כיון שכך היא ברייתו וזהו דרך גידולו אין לכתות בשם חסרים או שאין הדר (לז) ויכריסו הס' כי יש במקום פיטמא כמו גומא מתחלת ברייתו וכתב בכוכרי יעקב דזה דוקא רק פטמא גומא מעט שאין כאן פסול רק משום חסר וכיון שמתחלת ברייתו הוא כן ולא נחסר ממנו כלל לא מקרי חסר אבל לפעמים יש גומא עמוקה שחללה עד חדרי הזרע ויכר ע"י שיכניס לתוך החלל מחט או שאר דבר דק בזה נראה דפסול גמור הוא שהרי נקב בתולדה פסול כל היכי דניקב פסול כדאיתא ביו"ד סימן מ"ג בפמ"ג וכיון דניקב עד חדרי הזרע פסול ה"ה בניקב בתולדה: (לג) ונשאר חסר גומא פסול. דהוא בכלל חסר ואם הוא שעת הדקה שאין אחר בעיר העלה בתשובת חכם לבי שיכול לברך עליו אפילו ביום ראשון (כיון שנשעת הדקה איתא בס"ס תרמ"ט שנוכרין אפילו על פסולין לגמרי (לה) וכ"ש בזה שהיא תלוי בשיטת הראשונים כנבואר בב"י) וה"ה בניטלה פטמתו ונשעת גומא ואין אחר בעיר (לט) ג"כ יכול לברך עליו אפילו ביום ראשון: (לד) ונשאר עובי כל שהוא שכל רוחב וכו'. ר"ל שנשאר מן עובי העץ בתוך האחרון שיעור קר שיוכל עכ"פ למלא כל רוחב הגומא מן עובי ואף דלמעלה מן הגומא לא נשאר משהו ג"כ כשר (מ) דהו לא מקרי חסר: (לה) עלתה חזוית. בין בתלוש (מא) ובין במחובר אלא בעינן שיהיה גבוה משאר אחרון: (לו) פסול. דמחוי כמנומר [גמרא]: (לז) על רובו. היינו רוב

באר הלכה

רובו לדעת ההג"ה יש לפסול משום נסדק] פיין ברין * מיהו לענין דינא אין לפסול וכו'. וכן הסכימו האחרונים דבניטלה השושנה לכד בודאי אין להחמיר כדמוכח מן המחבר ומור"ם ז"ל. וכתב במאמר מרדכי דמאי דמשמע מדברי הרב כ"ח דאשנתו ודדו חלל מילתא היא ואין הישר אלא כנפילת הפרת שהוא הנן שנופל ממנו על הרוב הודם שיגמר ויעשה בו פיטמא הוא היפך משמעות דברי הפוסקים ע"ס. גם על יתר דבריו שם שכתב דלדעת הרי"ב יקר יש להחמיר בניטל קלת מן הדד השיג הרבה ע"ס. ודע עוד דעיקר מה שאיזה מחמירים בניטל שושנתא לכד הוא מפני לשון הרי"ף אכן כבר דחה הרי"ב ואמר דמהרי"ף אין ראייה דאפשר דהוא סובר ג"כ כמו הרמב"ם שאינו פוסל בניטלה השושנה לכד ע"ס. ולפי מה שזכר עתה לאורו של רבינו חננאל שי"א לאור יראה בהדיא שכל דברי הרי"ף בענייניו לקוחין מדברי הרי"ב וכל דברי הרי"ב כתוב בהדיא ניטלה פטמתו של אחרון ונשנתו וכו' והוא ממש כדברי הרי"ב דלעת הרמב"ם וכן הוא ג"כ כותב הרי"ף בגירור וכומו שכתב הרי"ב מדעתו הרחבה * בשנים או בשלושה מקומות. הקשה הרי"ב שהתא שנים שלשה מיבני ומירין הט"ו דה"ק דנק"ש שלשה לבנים דהיינו דאף בשנים עניין שיתפסו אחד מחבורו עכ"פ כדי שיעור לחזוית שלישי (דהיינו כדי שיעור כ"י אשכנשיות דקות ומראה אחרון משהו כחש השערה מפסיק בין חזוית זו לחזוית אלאה מלא וכן מלד הש"י) אבל כפחות מזה לא מקרי מנומר ורבים מאחרונים מילט בתירוטו דמי ידעינן כמה שיעור האכפככונות דנמדוד ע"י הספק בין שתי חזויות ותירוטו דכה"ג סריך הש"ס כפרק מפנין ותירוטו כדאמרי אינשי עיין בפמ"ג ובגד"י יש ויה"ש. ומ"מ עיקר סברתו שכתב דמסתברא בע"י מעט השערה מראה אחרון שמפסיק בין חזוית לחזוית לא מיתמי כמנומר נראה דנכון הוא לדינא: * על רובו. פיין במ"כ אכן על חוטמו

שער הציון

(לה) בל"ה וע"ז ו"א: [לג] מאמר מרדכי וכוכרי יעקב לדעת המ"א גופיה לקמן כסיון תרמ"ט קי"ו דחושש לומר דטעם הפסול דניטל פטמתו הוא משום הדד וא"כ אודא ראיית המ"א בענייניו ע"ס: [לז] ומ"מ אם אי"א להכיר כלל אם היה כן מתחלת ברייתו בא"ר כשם הכ"ח מזלד להחמיר אכן כפמ"ג כתב דאפשר דיש להכשיר מטעם ס"ס דמאי הלכה כמ"ד ניטל פטמתו היינו עוקין לכד ואפילו הוא דדו שמה לא ניטל אלא נכרא כך עכ"ל [ואף דמהחבר והרמ"א העתיקו דניטל פטמתו פסול וכן לענין עוקי' אפשר דהוא רק משום דחשש להחמיר בשניהם כאשר מוכח בב"י בשם הרא"ש ע"ס ולא חשש דפסקו כן להחלטתו וזהו מחולק מה שהקשה עליו בכוכרי יעקב ע"ס: [לח] ובפרט לפי מה שהעתיק הגר"א בשם המ"מ דדון זה הוא רק לדעת הראשונה שבסעיף כ"י ה"ל דפסולין כחסר אפילו אינו כאיבר ומשמע לדיעה שיהיה שם יש להקל בזה ודיון דנשעת הדקה נקטין כסברא שניה שם כמבואר שם מצינו יש להקל בענייניו: [לט] כוכרי יעקב: [מ] ומה לענין פיטום יש שמחמירין דדוקא כשנשאר עכ"פ מעט למעלה מן הגומא ויש שמחמירין שלא ייכר מן הפך שמתא השושנתא מלומה ונפנינו מקלין בזה עיין בלבוש הטעם [מא] פמ"ג:

הלכות לולב סימן תרמח

(טו) רובו (לח) פסול ואם על חוטמו (לט) אפי' כל שהוא פסול וחוטמו היינו * ממקום שמתחיל להתקצר ולהתחדד כלפי ראשו : י פ"א דהא דבב' וג' מקומות פסול היינו דוקא כשנתפשט הנימור ברובו אף על פי (מ) שבשטח (יו) החברבורות הוא מיעוט אבל במיעוטו כגון (מא) * שכולם (יח) מצד א' של אתרוג כשר צייש פוסלים (מב) אפי' במיעוטו של צד אחד : י"א (מג) * אם הוא מחצה על מחצה במקום א' (מד) קיש מכשירים (יע) ר'יש פוסלים : י"ב מחוטמו ואילך דהיינו * ממקום שמתחיל לשפע עד הפיטמא פוסל (כ) חזוית (מה) וכל * שינוי (כא) מראה

פסול בשם הראשית והראש' וכו' כ' הכי' צ' ס' שם אחיו ר' יוחאל ק' שם בשם הראשית ר' ימרא דכ"ה ש

באר היטב

העוקף היינו בניטל ואינו כעולם וא"ל לחכרו אבל אם אפשר לחכרו ע"י מחט או כיוצא בו ואינו ניכר מותר ליטלו ביום ב' ולכרך אך ביום א' יש להחמיר ע"ש : (טו) רובו . מדתם משמע דס"ל רובו משני לדדין כמ"ש הטור : (יו) החברבורות . פי' שמקום החברבורות עלמם הוא המיעוט : (יח) מלד א' . וכתב המ"א משמע דאם נתפשט מהם ללד השני מקרי רוב דהוי רוב הקיפו אע"פ שאינו רובו של כל האתרוג עכ"ל : (יע) ויש פוסלים . וקשה למה כתב בס"י דאם כלס בלד אחד כשר הא ה"ל מחלה על מחלה וי"ל דהתם מיירי שאינו מחלה של כל האתרוג רק של הקיפו כמ"ל ולכן כשר מ"א : (כ) חזוית . כמין ב' אכזבועות לפחות והוא שיהיו נראים לעין כשחזו בידו מבי"ט כנה"ג מ"א : (כא) מראה . ודוקא כשנראה

שערי תשובה

(כ"ט) וחוטמו היינו ממקום כו' . ועיין בכ"י שהביא לשון רש"י שכו' וכחוטמו בעובי גבהו שמשפט משם כו' וגם הביא לשון הרא"ש ובסוף דבריו כתב כל לשונות בפירוש דברי הרא"ש מ"ש וכן עמא דבר אם המנהג גם בעובי גבהו עלמא לפסול או המנהג דוקא בעובי גבהו ולמעלה ואין עובי גבהו בכלל ע"ש ובלשון הש"ס שכתב ממקום שמתחיל כו' וכן לקמן סעיף י"ב ממקום שמתחיל לשפט כו' משמע קצת ליישג בתרא עיקר דאין עובי גבהו בכלל אף במח"כ כ' בשם מורו הרב ז"ל דעובי גבהו בכלל הפסול לפסול חזוית ככ"ש ע"ש ואפשר דגם בש"ע מ"ש ממקום שמתחיל כו' וגם המקום בכלל דכיון דסתם נקטינן לתומרא וקצת מסתבר כן דו"ל בתר טעמא שכתועמו נראה לעינים יותר וא"כ בעובי גבהו ג"כ לא גרע מהשפוע שגם אם נראה לעינים להדיא ומ"מ אפשר בשעת הדחק יש להקל בשאר ימים : (יע) ויש פוסלים . ענה"ט ועי' במ"א שכתב שנראה להדיא לרוב בני אדם ובא"ר כתב בשם המבי"ט שאם אין נראה לעין מחמת דקותו ולריך להסתכל אין זה כל שהוא פוסל ע"ש ובס"מ ביאר יותר דכיון דחוטמו הטעם ששם אדם רואה כחוטמו אינו פוסל ע"ש : (כא) מראה . עיין בה"ט ועי' בנ"א פני אריה ס"ו

ביאור הלכה

דקי"ל דאפילו בכל שהוא שם נודאי אפילו בלד אחד : * ממקום שמתחיל להתקצר וכו' . עיין בכ"י דדעת הרמב"ם והרי"ף גיאות דחוטמו היינו למעלה קרוב לשוניתא אבל בעוב"ש סתמו דעת הרא"ש דהשפוע קרוי חוטם ומלד נרא"ש דכן הוא ג"כ דעת הר"ח והרי"ף ולכן כתב הטור ממקום שמתחיל לשפט וכן ג"כ בנות האו"ש והנה לכאורה היה נראה לומר דהוא מחי' האתרוג ולמעלה אבל באמת זה אינו דא"כ אם החזוית מתפשט על רובו של האתרוג מציילא הוא על חוטמו ג"כ ובפרט לדעת רש"י שכתב דעובי גבהו של האתרוג הוא נקרא חוטם א"כ אם החזוית מתפשט על רובו הרי חוטמו בכלל ובמראה וכן בפוסקים מוכח דתרי מיילי גיבהו [ובזוית יקשה על המ"א וס"א שכתבו דהא דברובו פסול דוקא אם הוא משני לדדים ולא מלד אחד ולמה לא נפסל בכ"ג מטעם דהוא על חוטמו] וע"כ אנו זריכין לומר דלכו"ש מתחיל החוטם באתרוג אחד שיעור רובו של האתרוג ולא קודם . ועיין בשע"ת דלמריך לחוב גם לדעת רש"י באם מתרמי החזוית במקום גבהו לכד דוחק א"ע דגם בנות האו"ש הוא כן ולע"ד לשון הרא"ש לא משמע כן וכן בלבוש מוכח בהדיא דכונת האו"ש הוא על השפוע לכד ולא על מקום גובהו [שהשפוע טעמו דרש"י והשמיט תיבת עובי גבהו] וע"כ במקום הדחק נודאי יש להקל גם ביום ראשון ולכרך עליו : * שכולם מלד א' של אתרוג וכו' . עיין בנות מאיר שמלד דאפילו היה יותר נשגבה חזוית כשר בזה כיון שעכ"פ הם מיעוטו של כל האתרוג אך לפי מה שמסיים לכסוף אין הדבר ברור בידו כ"כ ע"ש . ומיום ראשון ואילך נודאי יש להקל בזה : * אם הוא מחלה על מחלה וכו' ויש פוסלין . עיין במ"א מחלה ובספר נבד"י יש תירץ נפשיעות דשם מיירי שעתידים במיעוטו ואינו מחוץ מחלה ובאן מיירי במחוק מחלה מכיון מכה דאפשר ללמס ע"ש : * ממקום שמתחיל לשפט עד הפיטמא . ופיטמא בכלל וכדמוכח בכ"י דתפס לחומרא דעת הר"ח והרי"ף דשפוע ג"כ בכלל חוטם אבל מ"מ לא הו"א מכלל זה שיטת הרמב"ם והרי"ף גיאות דהר"ד קרוי חוטם וכ"מ מלשון הר"ח להמעיין בו וכ"כ במח"ת השקל בסוף הסימן [אכן מה שכתב דפטמא מנואר כהנהגת רמ"א ס"ו היא מה שקורין שושנתא שלא בדקדוק כתב דהוא תופסין לדינא דשיטתא הוא הדין ששושנתא עליו ולא השושנתא עלמו ואפשר שחפס לשון הרמ"א לסימנא בעלמא מקום הפיטם וכ"מ מונה שסיים ראה לדבריו מדברי הרמב"ם] : * שינוי . משמע דוקא שינוי מראה ולא שארי פוסלים וכ"כ רבינו ירוחם והרא"ש דלה כר"ן שפסל גם בנסדק כל שהוא בחוטמו ולדידיה אם נסדק בחוטמו פסול כל ז' דאין זה הדר וה"ה כל ססלי אתרוג [מ"א] והנה להר"ן בין נסדק בין חסר בין נקף ובאחד גיוון האתרוג הכל פסול בחוטמו בכל שהוא ופסול כל זיי"ן וזיהו אין הלכה כן אלא כדעה הראשונה דרק שינוי מראה וחזוית פוסלים בחוטמו בכל שהוא וכן בשאר פסולי הדר דעת הא"ר להתמיר כיש מי שאומר שהובא בשו"ע [בכורי יעקב] אכן לפי מה שכתב הגר"א כסעיף יו"ד טעם הדעה הראשונה המתירין בחוטמו בנסדק ע"ש מציילא לפי דעת ה"ס מתמירין שם דאף ברובו מופסל מציילא בחוטמו בכל שהוא וכן ג"כ דעת הרמב"ן הובא בכ"י בסיומן תרמ"ה וע"כ נראה דיש להתמיר

משנה ברורה

(מב) רוב כל טעם האתרוג משני הדדים : (לח) פסול . דאינו (מג) הדר : (לט) אפילו כל שהוא פסול . שנראה (מד) שם לעינים יותר משאר מקומות שבו שנאותו שפוע אדם נותן עיניו : (מ) שבשטח החברבורות וכו' . פי' שמקום החברבורות עלמם הוא המיעוט : (מא) שכולם מלד א' . משמע דאם נתפשט מהם גם ללד השני (מה) מקרי רובו דהוי רוב הקיפו אע"פ שאינו רובו של כל האתרוג [מ"א] : (מב) אפילו במיעוטו . הלבוש וא"ר פסקו כדעה הראשונה וכ"מ גם בפמ"ג שאין פסול עד שיתפשט ברובו מיהו אם נתפשט גם ללד השני של האתרוג כבר ביארנו בס"ק הקודם דמקרי רובו בזה לכו"ש : (מג) אם הוא מחלה על מחלה . לא מיירי שהיה חצי האתרוג של צד א' מראשו עד זנבו דהא כראשו לכד פוסל חזוית בחוטמו וכנ"ל בס"ט (מו) אלא מיירי דהמחלה היא כלפי העוקף בכל היקף האתרוג : (מד) יש מכשירים . ס"ל (מו) דאפשר ללמס והיש פוסלים ס"ל דא"א ללמס ולדינא (מה) יש להחמיר כדעה בתרייתא מדקבע אותה המחבר לכסוף ועיין שיראה דלא סגי אם ימלא רוב בהכשר ע"י מדידה אלא לריך שיראה לעינים בלא מדידה ובככורי יעקב חלק ע"ז ע"ש : (מה) וכל שינוי

שער הציון

(מב) מ"א וש"א : (מג) רא"ש וש"פ : (מד) פוסקים : (מה) פי' דנה דהאיסור משום מומר מקרי רוב הקיפו לחוד ג"כ בשם רובו אבל ברובו במקום אחד לא מקרי רובו רק כשהיה רוב כל טעם האתרוג וכנ"ל בסקל"ו [פמ"ז וש"א] : (מו) בכורי יעקב : (מז) מ"א וש"א : (מח) הט"ז וה"ר ופמ"ג : א"ר

הלכות לולב סימן תרמח

ק"ח 285 באר הגולה

(מו) בכל שהוא (מו) * שויש מי שאומר דה"ה דיבש פוסל (מח) שם * בכל שהוא : יג החזוית ש טור נסס הוא כמו (כז) (מט) * אבעבועות ויש בו ממש שמקומו ניכר במישוש שהוא נבוח מהאחרון . והלא"ה וכ"כ הר"ן וה"ח כשמו ובסס הריעתי"א ת הרא"ש סס ו"ט

באר היטב

שערי תשובה

ממש שזירקיתן מתהפכים אל האדום ופגמים רעות שהאדם מתפשט על פני רוב שטח האתרוג או על חוטמו כו' ומתחלה נטה לפסול בזה לפי שמראה זו לא שעתה שיהא מראה אתרוג נוטה אל האדום האדום ושבו העלה להכשיר כיון שאין לנו ראיה מהתלמוד שזו היא מראה פסולה אפילו נחליט שהוא שינוי מראה לגבי אתרוג שהכתוב מוכר להכמים והס פסלו שחור ולכן אכל אדום כיון שלא הזכירוהו לפסול י"ל דגם מראה זה הדר מקרי כמו בכתפוחים מראה יפה הוא וגם כיון שז דרך גדילתו ורגליו להיות הרבה כן מראית אתרוג הוא ולא גרעי מאותן חזוית שקורין מו"ל שהביא הרמ"א ז"ל והמתמיר מפסיד ממון ישראל וע"ש שכ' מה שקורין בלא"ט מאה"ל מפני שמראה זו באה בכל פירי מתמת עליה אחרת או שאר דבר שהיה מונח עליו בזמן כבולה ועכבה מלהזיף בלוחו מקום מראיתו העכבית ע"ש : (כז) אבעבועות . עכ"כ ועי' בא"ר שהביא מהאגודה דמקום ששוכב על קו"ס גדל בו חזוית הרי ללא כעין שולד מעלמות האתרוג ולכן כתב בכ"י שיש להחמיר בכך דינא דהמבי"ט ע"ש ולעני"ד דהך דינא דהמבי"ט שנעשה מקומו עקום ואדום אין בו גכחות משאר האתרוג וע"ד שכתב רמ"א להכשיר אותו שקורין מו"ל והאגודה כתב שגדל חזוית מתמת ששוכב על קו"ס ודרך גידולו שמתקום ההוא נעשה גבוה מהאתרוג ונעשה חזוית מעלמות גדול האתרוג ופסול והנחת שם מלת חזוית הוא ע"פ התרגום במלת ילפת שפירש חזון כמ"ש בהג"ה סע"ף ע' וכן איתא בכוכבות דף מ"א ילפת זו חזוית המזרית ואמר ר"ל שילפתת והולכת כו' פירש"י מלפפת דבוקה בו כדמתרגמינן ויחכר ולפף ע"ש וענין דבוק בו לא שייך אלא כדכר שהוא גביה קלת ונראה כאלו הוא דבוק עליו אבל צבוח לשאר אתרוג לא היו דבוק אלא מראה אחר ועיין בס"ק שאח"כ : (כז) דרגילים . עכ"כ ועיין בזה"ד סי' ל"ט שכתב העולם טוהנים כפשיטת להכשיר אותו בלא"ט מא"ל (הוא מה שאלו קורים בלא"ט פשיק) ואפילו שהם מורגשים במשמוש היד כו' והני בלא"ט מא"ל שכיחי ורגילי חשיבי מראה האתרוג ולא מיקרי אינו הדר משום כך ול"ע עכ"ל וכיון שהנחת בל"ט שלא בשעת הדחה אין להקל במורגשים במשמוש היד ועיין בא"ר שהביא מרדכי"ו סי' קי"א וסיים ג"כ שאין להקל בדלפטר ע"ש ועיין בדגול מרובבה שכ' על דברי המ"א שכ' אפי' גבוהים כו' וגם אפילו על חוטמו כשרים דאי משום שאינם גבוהים א"כ על חוטמו פסול שאף אם אינו חזוית רק שינוי מראה פוסל ע"ש ועיין בלבוש שמתאר כן להדיא דמתחלה נקט העטם משום דרגילי ושכיחי הוי מראה אתרוג ולא מיקרי אינו הדר בשביל כך אפילו מפורים כדכחו או מחוטמו ולמלה ועוד שאין זה חזוית שאין מושגן גבוה כו' ע"ש מתאר דלפי טעמא קמ"א אף בגבוה כשר אפילו מחוטמו ולמפלט

להדיא לרוב בני אדם מבי"ט . ודוקא שנשתנה למראה פסולה אבל נשתנה למראה כשרה כשר ב"ח ועמ"א : (כז) אבעבועות . ודוקא כשהוא נולד מעלמות האתרוג אבל מה שנעשה מקומו עקום ואדום מחמת שעוקלים אותה קוליס כשר . מבי"ט עכ"כ רדב"ז סימן קי"א : (כז) דרגילים . וא"כ אפי' גבוהים משאר אתרוג כשר . מראה יפה הוא וגם כיון שז דרך גדילתו ורגליו להיות הרבה כן מראית אתרוג הוא ולא גרעי מאותן חזוית שקורין מו"ל שהביא הרמ"א ז"ל והמתמיר מפסיד ממון ישראל וע"ש שכ' מה שקורין בלא"ט מאה"ל מפני שמראה זו באה בכל פירי מתמת עליה אחרת או שאר דבר שהיה מונח עליו בזמן כבולה ועכבה מלהזיף בלוחו מקום מראיתו העכבית ע"ש : (כז) אבעבועות . עכ"כ ועי' בא"ר שהביא מהאגודה דמקום ששוכב על קו"ס גדל בו חזוית הרי ללא כעין שולד מעלמות האתרוג ולכן כתב בכ"י שיש להחמיר בכך דינא דהמבי"ט ע"ש ולעני"ד דהך דינא דהמבי"ט שנעשה מקומו עקום ואדום אין בו גכחות משאר האתרוג וע"ד שכתב רמ"א להכשיר אותו שקורין מו"ל והאגודה כתב שגדל חזוית מתמת ששוכב על קו"ס ודרך גידולו שמתקום ההוא נעשה גבוה מהאתרוג ונעשה חזוית מעלמות גדול האתרוג ופסול והנחת שם מלת חזוית הוא ע"פ התרגום במלת ילפת שפירש חזון כמ"ש בהג"ה סע"ף ע' וכן איתא בכוכבות דף מ"א ילפת זו חזוית המזרית ואמר ר"ל שילפתת והולכת כו' פירש"י מלפפת דבוקה בו כדמתרגמינן ויחכר ולפף ע"ש וענין דבוק בו לא שייך אלא כדכר שהוא גביה קלת ונראה כאלו הוא דבוק עליו אבל צבוח לשאר אתרוג לא היו דבוק אלא מראה אחר ועיין בס"ק שאח"כ : (כז) דרגילים . עכ"כ ועיין בזה"ד סי' ל"ט שכתב העולם טוהנים כפשיטת להכשיר אותו בלא"ט מא"ל (הוא מה שאלו קורים בלא"ט פשיק) ואפילו שהם מורגשים במשמוש היד כו' והני בלא"ט מא"ל שכיחי ורגילי חשיבי מראה האתרוג ולא מיקרי אינו הדר משום כך ול"ע עכ"ל וכיון שהנחת בל"ט שלא בשעת הדחה אין להקל במורגשים במשמוש היד ועיין בא"ר שהביא מרדכי"ו סי' קי"א וסיים ג"כ שאין להקל בדלפטר ע"ש ועיין בדגול מרובבה שכ' על דברי המ"א שכ' אפי' גבוהים כו' וגם אפילו על חוטמו כשרים דאי משום שאינם גבוהים א"כ על חוטמו פסול שאף אם אינו חזוית רק שינוי מראה פוסל ע"ש ועיין בלבוש שמתאר כן להדיא דמתחלה נקט העטם משום דרגילי ושכיחי הוי מראה אתרוג ולא מיקרי אינו הדר בשביל כך אפילו מפורים כדכחו או מחוטמו ולמלה ועוד שאין זה חזוית שאין מושגן גבוה כו' ע"ש מתאר דלפי טעמא קמ"א אף בגבוה כשר אפילו מחוטמו ולמפלט

משנה ברורה

ביאור הלכה

מראה . כגון שחור ולבן כמבואר לקמן בסט"ו : (מו) בכל שהוא . ודוקא (מט) כשנראה לכל אבל אם אין נראה לעין מחמת דקותו ולריך להסתכל אין זה כל שהוא שפוסל : (מו) ויש מי שאומר דה"ה דיבש וכו' . וכן פסק (ג) הא"ר וז"ל ואלו דוקא יבש ה"ה (נא) שאר פסולין דמשום הדר : (מח) שם בכל שהוא . היינו במקום חוטמו אבל בשאר מקומות האתרוג דינו כחזוית ושינוי מראה (כז) שמתקום אחד דינו כרובו ואם בשנים או בשלשה מקומות פוסל אף במיעוטו : (מז) אבעבועות . יש אומרים (נג) דוקא שתי אבעבועות דבלא"ה אינו בכלל חזוית אבל רבים (נד) מהאחרונים חולקין ע"ז ודעתם דאף אבעבוע אחת כל שנראה לכל אדם לעין בלא הסתכלות מקרי חזוית . כתבו הפוסקים דדוקא כשנולד החזוית מעלמות האתרוג אבל מה שנעשה מקומו עקום ואדום מחמת שעוקלים אותה קוליס כשר ועיין בשע"ת ובעב"ל : (נ) דנחשבים מראה אתרוג וכו' . ולפי טעם זה (נה) אפילו גבוהים משאר אתרוג כשר ואין ל"מ בין אם החזוית הוא (נו) בחוטמו או בשאר מקומות . ועיין באחרונים שהסכימו לדין להקל בגבוהים חזוית וכשר עכ"ד : * דנחשבים מראה אתרוג . עיין בביאור הגר"א דהיינו א"פ שאין מראה זה שיהא בשאר מקומות האתרוג מ"מ הואיל והוא נחשב למראה

להחמיר גם כדכדק בחוטמו אם לא במקום הדחה : * ויש מי שאומר דה"ה דיבש וכו' . היינו אפילו לדעה קצויתא בס"ה דס"ל שם כנסדק לא פסלינן בחוטמו יותר משאר מקומות הכל לענין יבש חמיר עמי דיבש עמינו משום הדר ובחוטמו שניכר יותר לעין הרואה אפילו נתייבש כל שהוא תו לא היו הדר ועיין במ"א שדעתו דגם דעה הראשונה ס"ל כן ולא אחי האי י"א אלא לאסוקי מדעת ש"ג דלדידיה אין להחמיר לענין יבש בחוטמו יותר משאר מקומות אכן בביאור הגר"א כתב לדעה ראשונה ס"ל דאין להחמיר לענין יבש בחוטמו יותר משאר מקומות : * בכל שהוא . עיין במ"א דמקום אחד כרובו או בני' וג' מקומות אף במיעוטו כ"כ פמ"ג ולעני"ד לא בריא ד"ל של ב' וג' מקומות דהא העטם בחזוית איתא בגמרא משום דהו"ל מונמר וע"י שתייבש באיזה מקומות לא ידענא אם תשיב נימור ע"ז אם לא שאנו רואין שנשתנה מראה האתרוג ע"י היובש ול"ע : * אבעבועות . עיין במ"א מש"כ דדוקא כשנולד החזוית מעלמות האתרוג וכו' ועיין בא"ר שהביא מהאגודה דמקום ששוכב על קו"ס גדל בו חזוית ונחת לייבש כשעת' דשם הוא גבוה משאר אתרוג ולשון המבי"ט דחוק לפ"ז וכדכדק יעקב ייבש כפשיטות כיון שחזוית הוא מה שנולד ע"י עיפוש הפרי הן כתלוב הן כמחוכר כמו שכתב התי"ט פ"ג דסוכה א"כ דרך הוה דמקום ששוכב על הקו"ס מדלא שולט שם אויר שמתעטש שם ונולד שם חזוית וזוהו מייירי האגודה אבל מה שנעשה עקום ואדום ע"י עיקוץ וקוליס אין צוה עיפוש וריקנות ולכן אין זו חזוית וכתר עכ"ד : * דנחשבים מראה אתרוג . עיין בביאור הגר"א דהיינו א"פ שאין מראה זה שיהא בשאר מקומות האתרוג מ"מ הואיל והוא נחשב למראה

שער הציון

(מט) א"ר בשם המבי"ט וזיאר הפמ"ג דכיון דבחיטמו העטם ששם אדם רואה יותר משאר מקומות מא"כ כשריין עיין והסתכלות ומרחוק אינו נראה אף בחוטמו אינו פוסל ע"ש : (נ) וכן בדיון אחריו בגדולי הראשונים כתבו כן כהדיא הרמב"ן (הביאו הב"י בסימן תרמ"ה) והראב"ד שהביאו העור כסימן זה והרא"ש והר"ן : (נא) אחרונים : (נב) פמ"ג וע' בה"ל : (נג) כה"ג בשם מבי"ט : (נד) א"ר בשם כה"ג דלא נראה לו דדוקו זה וכן בכפות תמרים ובחשיכות משיכת נפש חלקו עליו . ומ"מ נראה דבשאר ימים יש לסמוך על המבי"ט להקל אחרי שכמה אחרונים העתיקוהו להלכה : (נה) מ"א בשם תה"ד : (נו) דגמ"ר אכן מה דמשמע מניה דלפי טעם הראשון שכתב הרמ"א דרך משום שאינם גבוהים ולא משום דהוא מראה אתרוג ממילא פסול בחוטמו משום שינוי מראה ל"ע דלדבריו גם בשאר מקומות האתרוג יפסל כרובו וכלקמן בסט"ו ומאי אהני לן במה שאיננו גבוה משאר אתרוג וע"כ אנו לריבין לדברי הפמ"ג שכתב דאף שחזוית הוא מראה פסול מ"מ כרואה מראה פסולה על האבעבוע אין פוסל שדרכה בכך [ורק כגבוה מאתרוג ששם חזוית עליה או פוסל] ולא י"א כשאין שם חזוית עליה משום שאינה גבוה מאתרוג אפילו על חוטמו מ"מ כשר :

הלכות לולב סימן תרמח

א הראש שם
ב כרייתא שם ל"ז
ג שם כרייתא
יהי"ה הראש
ד שם כמשה
ה'אוקומתא דרנא
שם ל"ז וכפירוש
ה'ר"ף והרמב"ם
שם ה שם כרייתא
ו שם ז מינרא
דרכא שם ה שם
כרייתא וכתב
שם שם כרייתא

(ה) לד:

ג) כשמהיין אומו
חזר למראה אחרון
כשר (טור)

ס"י ל"ט): יד' אים עלתה בו חזוית (נא) בענין שפסול או שהוא מנומר * אם כשקולפו חוזר
למראה האחרון (נב) כשר (לאחר שנקלף (נג) ולא חסר כלום) ז'מן * נפל עליו מים בתלוש ותפח
או סרח או שהוא (נד) כבוש בחומץ או מבושל (נה) או מנומר פסול: ז'מן * יאם הוא
שחור או לבן במקום א' פוסל ברובו (נו) כב' או בג' מקומות דינו כחזוית ליפסל אפילו במיעוטו:
יז (נז) * המקום שהאחרונים שלהם בעין שחורות מעט (נח) כשרים ואם היו שחורים ביותר
כאדם כושי ה"ז פסול בכל מקום: יח (נט) * ההעגול (כה) ככדור פסול: יח (ס) יגדלו בדפוס
* ועשאו כמין בריה אחרת פסול יעשאו כמו כרייתו (סא) אע"פ שעשאו דפין דפין כשר:
כ ה'התיום דהיינו שגדל (סב) ב' דבוקים זה בזה (סג) כשר: כא ה'הירוק (סד) * שדומה
לעשבי השדה פסול (סה) אא"כ חוזר (כו) למראה אחרון כשר כשמשהין אותו: כב שיעור

שערי תשובה

ועי' כאליהו וועא שם ומ"מ אין זה כי אם כלא אפטר וכמ"ש בא"ר גס כן:
(כז"ע) אם כשקולפו בו. עי' בס"מ שהניח ב"ע אם מהני תקנה זו בחוטמו
די"ל דנקלף כ"ש פסול כמו נסדק להר"ן ע"ש: (כז"ע) שיעור אחרון קטן
כו'. וכתב בכרי' שנסתפקו באתרוג כגילה בלמים וכו'אוי בימים אחרונים
של חג יתקטן שיעורו אי נפיק בימים שיש בו כשיעור והכיח ראייה מסימן
תרכ"ט בסדק שעתיד להתייבש לא נפיק ויש דומין דפוכה שאני דלא מפסקין
לינות מומים כסי' תרכ"ה ע"ש ולענין דהדחי' ליתא דלא שייך הך מילוקא
רק לענין הוקלס למלותו מה שא"כ כאן אך בלא"ה נראה שאין סדוק דומה
לראיה מסכך דהסם דרך לסכך שסייה ראוי לשכפה וכיון שעתיד להתייבש

ביאור הלכה

למראה האחרון כשר: * אם כשקולפו וכו' כשר. עיין במ"ב דאפילו
לכתלה מותר וכתב הפמ"ג דמ"מ כיו"ט אסור לקפלו ולהכשירו דהוי מתקן
כמו שאסור לקפו ענבי הדם כיו"ט: * נפל עליו מים בתלוש ותפח. הנה
בגמרא איתא תחום סרות פסול וסירש"י שתי לשונות כפי' א' כגון שנספו עליו
גשמים בתלוש ותפח וסרת נרקב וז"ל תפח נרקב וסרת ריחו רע מתמת
תועבים שאכלוהו ומשמע ל"ב ע"י תפיחה בלבד לא נפסל והטעם"ע התמו
כגיבא קמא דרש"י והמ"א שכתב ותפח ר"ל נרקב ל"ע. והנה לא נתבאר
השיעור דתפח או סרת וכבוש ומנובל ומסתברא דשיעורו ברובו ולענין אם
גם כזה בחוטמו ככל שהוא ל"ע אחרי דהטעם הוא בחוטמו משום דהחוטם
הוא נראה לעינים יותר ולפטר דהוי דוקא כחזוית ופטר שינוי מראה דמייבב
טפי אבל לא כתפח כל שהוא וכן בהשאר לכד מנומר וז"ע: * אם הוא
חזר או לבן. ועיין במ"א שכתב דאדום הוא ממראה אחרון. ודעת הפמ"ג
דאדום באלמנטות הוא מראה פסולה אבל כהניא סומקא ו"ל שמראה
כשרה היא: * מקום שהאחרונים שלהם בעין שחורות וכו'. ואחרון שחור
מעט שגדל כשר ארלות האחרונים אינן שחורות כלל והוכח למקום זה לדעת
רש"י וכייעתו הוא פסול אף במקום זה שהוא בגלל נדמה והוא מה שאמר
בגמרא דומה לטבי פסול אבל לדעת הרי"ף והרמב"ם לא נזכר זה בגמרא:
* העגול ככדור פסול. עיין בטע"ז ולא העתקתיו כי ראיתי ברי"ף וראש"ש
ורש"י ורי"ן גיאות ואור זרוע ובינולי הלקט והרמ"מ וסמ"ג שכולם גורסין
כדור: * ועשאו כמין בריה אחרת. נראה דל"ד שדומה לאחרת אלא אפי'
אינו דומה לשום בריה רק שגם דמיון אחרון אין לו מ"מ פסול וכ"כ מרש"י
שכתב שאינו דומה לאחרון כלל משמע שיעקר פסול הוא פס שאינו דומה
לאחרון [ככורי יעקב]: * שדומה וכו'. עיין במ"ב מה שכתבנו לענין

ז"ל התיום שאמרו שני פנים הם שנים דבוקין ככרייתן ואחד שהוא שני האין חלוקין מלמעלה ומחזרין מלמטה כל שהוא: (סג) כשר.
כיון שכברא שנים יחד ודבוקין ומעוררין זה בזה שאין אדם יכול להפרידן פרי אחד קרינא ביה ואין בו משום תוספות ועיין בב"י
שהסמ"ג פסלו (סו) וע"כ יש להחמיר בדאפשר [א"ר]: (סד) שדומה לעשבי השדה. משום שכזה ניכר שלא נגמר הפרי עדיין (סו) ומשמע
דאם לא היה ירוק כ"כ כשר דמסתמא נגמר פריו: (סה) אלא א"כ חוזר וכו'. ר"ל היכא (סח) דידעינן טבע האחרונים שכאחותו מקום
שדרכן

שער הציון

(נו) מוכח מראש"ש: (נח) היינו רק כיום ראשון לכד: (נט) מ"א: (ס) עיין במחש"ש דמייירי בחומץ חוק וכ"כ הגר"ו: (סא) ט"ז ועיין במחש"ש דאם
עמוך בדבש קרוש לא אמרינן ביה דכוי כמט"ל: (סב) עיין בר"ן פ"ג ד"ה אבל בשקים או שלשה מקומות שהביא שם שני דיעות בענין הזה ודעת הגר"א
בכט"ז להקל. ומדלייר כשו"ע שם דינו בגוויין הפסולין משמע לכאורה דכ"ל כן לדינא ולמעשה ל"ע ועיין בספר בכורי יעקב: (סג) א"ר כשם ס' אמרכל:
(סד) ודעת רש"י ורי"א ואור זרוע וראש"ש וטור להקל בזה: (סה) מלבן זה משמע לכאורה דלא הוי בגלל אחרון וא"כ הוא פסול ככל הימים אבל לענין דאפשר
לומר דהטעם הוא משום שאינו הדר וגם"ו להרמב"ם וסייעתו כשר בשאר יומי דכודאי לא גרע ד"ז מגדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת ומוכח מהרמב"ם פ"ח
מהגלגל לולב הלכה ח' ופי' דכשר בשאר יומי ע"ש: (סו) וכן הרוקח ורי"ז וראב"ן (שם בא"ר): (סז) פמ"ג: (סח) מוכח מלבן התוספות:
הרכה

באר היטב

ת"ה ד"מ מ"א: (כד) כבוש בחומץ. אפי' לא שהה אלא כדי
שירתיח הוי כמנושל. ונראה דלדין דק"ל כששרו בניים מעל"ע
הוי כמנושל ה"ג גבי אחרון פסול מ"א. וכן בדבש ט"ז. ועס"ק
ג' מש"ש: (כה) ככדור. ולמזיה מן המוכחר אפי' אינו עגול ממש
ככדור עט"ז: (כו) למראה. כ' הט"ז נראה פי' אפי' בעודו ירוק
כשר כיון שיוכל לחזור למראה אחרון דאין לומר שאינו כשר אלא

כשר כיון שיוכל לחזור למראה אחרון דאין לומר שאינו כשר אלא

משנה ברורה

משאר אחרון כ"א בשעת הדחק: (נא) בענין שפסול. בין שהיה
ברובו או במיעוטו בכמה מקומות וקלף כל מקומות הפסולין:
(נב) כשר. ואפילו לכתלה (נו) יש להכשירו ע"י כן: (נג) ולא
חסר כלום. דהיינו שלא קלף ממנו רק קליפה החיצונה הדקה דאם
חיסר ממנו משהו אפילו רק במקום אחד (נח) פסול לדעה הראשונה
לעיל בס"ב ועיין לקמן סימן תרמ"ט ס"ה בהג"ה וזמה שכתבנו שם
במ"ב סק"ל ח: (נד) כבוש בחומץ. היינו (נט) דבזה אפילו לא שהה
(ס) אלא כדי שירתיח הוי כמנושל וה"ה כששרה במים או בשאר
משקין (סא) ודבש מע"ל ק"ל דהוי כמנושל: (נה) או מנומר. י"א
דוקא (סב) אם הוא מנומר בגוויין הפסולין כגון חזוית או שחור או
לבן או ירוק כעשבי השדה ודינו כמו שכתב לקמיה בסט"ז וי"א
דאפילו אם הוא מנומר בהרבה מראות כשרות ג"כ עכ"פ אינו בכלל
הדר ופסול והטעם בכל זה (סג) משום דאינו הדר: (נו) כב' או
בג' מקומות וכו'. עיין לעיל בס"י: (נז) מקום וכו'. אבל בשאר
מקומות אפילו בשחור מעט פסול (סד) ומשמע אפילו הם סמוכין
להן: (נח) כשרים. דאורחיהו ככך ולא נפיק מכלל הדר:
(נח) העגול ככדור פסול. שאין (סה) דרכו להיות כן [לבוס]:
(ס) גדלו בדפוס. היינו שעשה לו דפוס בעודו קטן ומחזר באין
כדי שיגדל לסי מדה הדפוס ותמונתו: (סא) אע"פ שעשאו דפין
דפין. היינו כעין שעושין גלגל ריחיים של מים אפי' חשיב שפיר
זורחו: (סב) ב' דבוקים זה בזה. כספר הערוך בשם רבינו האי
כשר. (סג) כשר. כיון שכברא שנים יחד ודבוקין ומעוררין זה בזה שאין אדם יכול להפרידן פרי אחד קרינא ביה ואין בו משום תוספות ועיין בב"י
שהסמ"ג פסלו (סו) וע"כ יש להחמיר בדאפשר [א"ר]: (סד) שדומה לעשבי השדה. משום שכזה ניכר שלא נגמר הפרי עדיין (סו) ומשמע
דאם לא היה ירוק כ"כ כשר דמסתמא נגמר פריו: (סה) אלא א"כ חוזר וכו'. ר"ל היכא (סח) דידעינן טבע האחרונים שכאחותו מקום
שדרכן

עין משפט

די אמת...
על כלל...
על כלל...

לא:

ואמר ר' יהודה...
הוא לא...
הוא לא...

רבנו הגנאל

במנוע...
אמר רבי...
אמר רבי...

הירוק

במנוע...
אמר רבי...
אמר רבי...

לולב הגזול פרק שלישי סוכה

בבב כרכין...
אמר רבי...
אמר רבי...

בבב כרכין...
אמר רבי...
אמר רבי...

בבב כרכין...
אמר רבי...
אמר רבי...

סוכות

בבב כרכין...
אמר רבי...
אמר רבי...

בבב כרכין...
אמר רבי...
אמר רבי...

בבב כרכין...
אמר רבי...
אמר רבי...

לולב הגזול פרק שלישי סוכה

בבב כרכין...
אמר רבי...
אמר רבי...

בבב כרכין...
אמר רבי...
אמר רבי...

בבב כרכין...
אמר רבי...
אמר רבי...

עין משפט

די אמת...
על כלל...
על כלל...

לא:

ואמר ר' יהודה...
הוא לא...
הוא לא...

רבנו הגנאל

במנוע...
אמר רבי...
אמר רבי...

הירוק

במנוע...
אמר רבי...
אמר רבי...

22
עין משפט...
על כלל...
על כלל...

בית יוסף

אורח חיים סימן תרמח הלכות לולב

בית חדש

תקעג

שחור: פסול. שנדמה הוא קונטרפא"ט כדן בלע"ז אבל כושי עלמו היינו טעמא דכשר דאורחיה הוא: הא לן והא להו. לעולם מתניתין כושי נמי פסול ולא קשיא מתניתין לזני ארץ ישראל שחוקים מארץ כוש ואינם רגילים בהם ברייתא לזני צנל שקרוצים לכוש ורגילים בהם ומכל מקום צנל כחן ודומה לכושי נדמה הוא ופסול. וכן כתב הרא"ש (ס) וכדבריהם כתב רבינו: אב"י הרי"ף (י:): פירש לזני ארץ ישראל כושי פסול וכל שכן כושי הרבה הדומה לכושי שהוא פסול ולזני צנל שהאחרונים כושים. הכושי כשר והכושי הרבה שהוא דומה לאדם כושי פסול וכן כתב הרמב"ם (פ"ח ה"ח) וכתב הרב המגיד שכן עיקר: יח העגול ככדור פסול. שם צברייתא והרמב"ם השמיט פיסול זה דעגול ככדור ותמה עליו הרב המגיד (ס): יח גידולו בדפוס ועשאו כצורה אחרת וכו'. גם זה שם צברייתא גידולו בדפוס ועשאו כמין צריה אחרת פסול ובגמרא (ס): אמר רבא לא שנו אלא כמין צריה אחרת אבל צברייתא כשר פשיטא כמין צריה אחרת תנן לא לריבא דעבידא דפי דפי. ופירש רש"י גידולו בדפוס. שעושה לו דפוס כשהוא קטן ונותנו בתוכו במחוצו כמדת הדפוס: דעבידא דפי דפי. כמין קרשים קרשים כמין גלגל של ריחים של מים ורבא אשמועינן דהא נמי צרייתו הוא:

ב התיום. שם צברייתא אחרת ככדור פסול ויש אומרים אף התיום ומשמע דתנא קמא מכשיר בתיום והלכה כותמיה וכן פסק הרמב"ם (ס) אבל סמ"ג (עשין מד קנא): פסק דפסול ונראה שהוא סובר דכיון דלא אשכחן מאן דמכשיר צהדיא איכא למימר דליכא מאן דפליג איש אומרים דפסלו ואי נמי משתכח מאן דפליג הלכתא כותמיהו כיון שלא הוזכר בתלמוד סברת החולק עליהם ודברי הרמב"ם עיקר:

כא הירוק שדומה לעשבי השדה וכו'. שם צמשה (לד): הירוק ככרתי רבי מאיר מכשיר ורבי יהודה פוסל וידוע דהלכה כרבי יהודה (עירובין מו:): ופ"ש אב"י אמר רבא ארור כשר. כך כתבו שם המוספות (לא: ד"ה הירוק) והרא"ש (סי' כה) וטעמא משום דאי לאו דנגמר פריז לא היה חוזר למראה אחרת בתלוש ולשון רבינו אינו מדוקדק שכתב אבל אם הוא ירוק דמשמע דעד השתא לאו צירוק עסיק ואתי אלא כך ה"ל לכתוב והא דפסול היינו צאפילו כשמהיין אותו אינו חוזר למראה אחרת אבל אם כשמהיין אותו חוזר למראה אחרת כשר כן:

כב שיעור אחרת קמן פחות מכביצה פסול אב"י אמר רבי מאיר אומר כלאזו רבי יהודה אומר כביצה והגדול כדי שיאחו שנים צדו דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אפילו אחד צמתי ידיו ופסקו הרי"ף (יח) והרא"ש (סי' מד) הלכה כרבי יהודה צקטן וכרבי יוסי בגדול: ובת"ב הרי"ן (שם ד"ה מחני' וגדול) דלרבי יוסי אפילו צריך שתי ידיו לאחרת אחד מתוך גדלו או שהוא צריך ליטלו על כתיפו יא' וכן היה גדול כל שהוא כשר: ופ"ש רבינו אפילו אמר הוא בופר שעדיין לא נגמר פריז כשר. שם צברייתא (לו) אחרת הצובר רבי עקיבא פוסל ותכמים מכשירים ופסק הרמב"ם (ס) כחכמים דמכשירים ופירש רש"י הצובר קטן כפול הלכך והמוספות (לא: ד"ה שיעור) חלקו עליו וכתבו דהוא שיעורא גבי ענבים איתמר דנגמר ציטול נמי קטנים הם אבל אחרת שהוא פרי גדול אפילו יותר מכביצה צובר הוא כשסופו ליגדל יותר הרבה והכא כשאין סופו ליגדל יותר דאפילו רבי עקיבא דפסל התם יכשיר צמתי למר דחשיב גמר פרי אבל פחות מאלו לא חשיב גמר פרי אף על פי שאין סופו ליגדל יותר עוד יתכן דאפילו רבנן דמכשירי התם פסלי הכא פחות

פי פירוש רש"י והרא"ש אבל הרי"ף והרמב"ם פירשו הסוגיא בענין אחר עיי"ש: יא התיום וכו'. פלוגתא דתנא קמא ויש אומרים שם והסמ"ג פסק כש אומרים לחומרא ובתשובת הרשב"א (ח"א) סימן תי"א הסכים להחיר כתנא קמא וכסברת הרמב"ם ורבינו:

הרחוקים מארץ כוש שהוא שינוי להם. אבל הסמוכים לכוש ורגילים באתרוגים שחורים אתרוג שחור שהובא לשם מכוש כשר. אבל הגדל שם פסול כיון שאין דרכו ליגדל שם: יח העגול ככדור פסול: יח גידולו בדפוס ועשאו כצורה אחרת שאינה מצורת האתרוג פסול. אבל אם עשאו כצורת אתרוג אפילו עשאו דפי דפי כהן חשיב שפיר צורתו וכשר: ב התיום שגידולו שנים דבוקים זה בזה כשר. ובספר המצות פסל תיום: כא הירוק שדומה לעשבי השדה פסול. אבל אם הוא ירוק וכשמהיין אותו חוזר למראה אחרת כשר: כב שיעור אחרת קטן פחות מכביצה פסול. אבל אם הוא כביצה אפילו אם הוא בוסר שעדיין לא נגמר פריזו כשר. ובגדול אפילו הוא גדול הרבה שצריך לאחזו בשתי ידיו כשר:

אחרת ירוק כשנשתנה מקלתו למראה אחרת וטעמא דהא חזינן שנגמר פריז ולי נראה דירוק פסול גם כן מפני שאינו הדר כדקס"ד בגמרא מעיקרא דירוק אינו הדר אלא משום דרבי יהודה לא צני הדר מהדרינן אטעמא אחרת משום דלא גמר פריז אבל למאי דקיימא לן דנעינן הדר ירוק פסול משום דאינו הדר אפילו גמר פריז והילכך דינו כחזית ושינוי מראות ויש דפסול משום דנעינן הדר:

יג שיעור אחרת וכו'. שם צמשה פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה צקטן ופלוגתא דרבי יהודה ורבי יוסי בגדול ופסקו הפוסקים דהלכה כרבי יהודה צקטן דבפחות מכביצה פסול ומעיקרא קא ס"ד דפסול משום דאינו הדר ומסקנא דלרבי יהודה לא צנינן הדר ופסול משום דלא גמר פריז והלכה כרבי יוסי בגדול דמכשיר אפילו גדול הרבה שצריך לאחזו בשתי ידיו ולא חיישינן שמה יתנו לו הלולב צמחאל והאתרוג צמין ואתי לאפוכיניה ולאחזו האתרוג והלולב צמח מידיו עד שיתליף וכיון שהוא גדול יותר מדאי שמה יפול מידיו ויפסל שיארע צו נקב דלא חיישינן להא ואע"ג דקאמר צברייתא דאמר ליה רבי יהודה לרבי יוסי אפילו לדיך דלא חיישת לאינפולי ואינפולי ומייתית ראייה (לו): מרבי עקיבא שצא לביח הכנסת ואתרוגו על כתפו אינה ראייה דאף הם אמרו לו אין זה הדר מכל מקום רבי יוסי סבירא ליה דרבי עקיבא קאמר דאף זה הדר דמפני גדלו לא נתמעט הדרו אדרבה כל שכן דאיכא הדר טפי נ"ל: ופ"ש דאם הוא כביצה אפילו אמר הוא בופר וכו'. כלומר לא מיבעיא דכשאין סופו ליגדל יותר דכשר כביצה משום דהיינו גמר פריים אלא אפילו אם הוא צובר דסופו ליגדל נמי כשר כביצה ואתרוג הצובר פלוגתא היא צברייתא ופסק כחכמים דמכשירי ופ"ל דהיינו דוקא כביצה ועיין בתוספות בדף ל"א (ע"ב) דכ"ה שיעור אחרת קטן:

הנהגות והערות

כדן בדפ"ר ב"י הגירסא "קונטרפאט" אבל וכו': כהן הערוך ערך דף גורס בגמרא "דפיין": כן עיין ט"ז ס"ק יח:

שאלה ח

נשים הנוהגות להמתין מלטבול עד מ' ופ' אם גם המפלת צריכה לנהוג כן

בערלין ט"ז סיון תס"ג לפ"ק

ששאלת אשה המפלת תבנית זכר או נקבה אם צריכה להמתין מלטבול כמו שאר יולדת אם לא, ויש מחלוקת בכאן זה אומר בכה זה אומר בכה בלי טעם, עכת"ד כת"ר.

והטוב מהטעמים שנאמרו בו הוא מ"ש הכ"י ז"ל (שם ד"ה כתב הרמב"ם) בשם הריב"ש מפני שבאותם הימים דמיה מצויים, וראו הנשים שאין דמי המפלת מרובים נמשכים כדמי היולדת, לכך החמירו ביולדת ולא החמירו במפלת, זהו טעם ראשון.

תשובה, הדבר ברור שאין חילוק בין יולדת למפלת לשום דין מדיני התורה, אמנם לענין מנהג זה שנהגו מקצת נשים במקצת מקומות שלא לטבול עד אחר מ' יום לזכר ופ' לנקבה, הדבר ברור כמו שכתבו האחרונים (ש"ך יו"ד סי' קצ"ד סק"ד, ובט"ז שם סק"ג) שהמפילות אין ממתנות^(א), אלא תיכף ומיד שתהרנה טובלות לאחר שבעה נקיים.

טעם שני כי לכל הדעות ולכל הפירושים אין זה אלא חומרא רחוקה, ראו הנשים להחמיר ביולדת ולא במפלת, כי רוב יולדות מניקות את בניהן ואין באיחור הטבילה שום ביטול פריה ורביה, ולא הוה ליה תומרא דאתי לידי קולא, אבל במפלת שיש באיחור הטבילה ביטול פריה ורביה לא רצו להרחיק הטבילה משום תומרא זו, דהו"ל תומרא דאתי לידי קולא שמבטלות בעליהן מפריה ורביה.

ואם כי לכאורה אין טעם בדבר, כד מעיינינן משכחינן תרי טעמי ותרווייהו לשבח, וזה כי ידוע הוא שעל הנהגות להמתין עד ארבעים ושמונים קרא עליהן ערעור רבן של ישראל הרמב"ם ז"ל (פי"א מהל' איסורי ביאה ה"טו), וכתב שיש בו משום מינות ושיש לכופן שתטבולנה תכף ומיד אחר שבעה נקיים, ואחריו החזיקו מגדולי האחרונים. ומקצת האחרונים ז"ל בראותם כי עדיין מנהג זה קיים בין מקצת נשים חתרו למצוא עליה שלא לבטל המנהג כי היכי דלא ליתחזי כמינות^(ב).

נמצא דכל האומר שהמפלת ג"כ תמתין ארבעים ושמונים אחרי רואו דברי זה אין רוח חכמים נותה הימנו, וחוששני לו מעונשו של מבטל ישראל מפריה ורביה רחמנא ליצלן, ודברי בעל טורי זהב (שם סק"ג) בדרך זה נכוחים למבין, ולשונו לשון הזהב.

הנלע"ד כתבתי.

צבי הירש בכמהר"ר יעקב זלה"ה-אובן-ס"ט

שאלה ט

אתרוג שניטל עוקצו אי מברכין עליו בשעת הדחק

ק"ק פרנקפורט דאדרא תי"ז ט"ז א' לפ"ק.

שאלה, אתרוג שניטל עוקצו ילמדנו רבנו אם מברכין עליו ביום ראשון בשעת הדחק שאין אחר בעיר.

(ברא"ש שם, ובהשגות פ"ח מהל' לולב ה"א), דהאיך יתכן דשלא בשעת הדחק הוא פסול, ובשעת הדחק יוצאים בו ומברכין עליו, דהכתוב מסרו לחכמים.

ובעיני יפלא, דלא אמרינן הכי אלא בשני כתובים המכחישינן זה את זה, כאותה דפרק אין דורשין (חגיגה י"ח ע"א) באיסור מלאכה בחולו של מועד, דההכרעה מסורה לחכמים. אבל כשאין גילוי בפסוק להכשיר את הפסולין, מסירה זו מניין^(א). ולא

תשובה, מחלוקת ישנה היא בין הפוסקים, והרא"ש (סוכה פ"ג סי' י"ד) מהסוכרים שמברכין עליו בשעת הדחק, וכתב לתרץ תמיהת הראב"ד

חכם

שאלה ט

צבי

מג

דמי למ"ש הר"ן ריש לולב הגזול (ד"ה ומיהו איכא למידק) וז"ל, אבל הכתוב לא פרט כלום בהדר, אלא סתם ואמר שתהא מצוה זו מהודרת, ומסרה לחכמים ז"ל. דהתם שאני דעכ"פ איכא הדר באותו מקצת שנשאר ממנו, אבל להכשיר מה שאינו הדר לגמרי זהו ודאי סותר הכתוב לגמרי(ב).

דליכא כשר, אף שביום ראשון לא הוצרכנו לתקנת חכמים שהרי מן התורה הוא חייב, מ"מ מדאשכחן לרבנן דאמרי (סוכה ל"א ע"ב) אין שעת הדחק ראייה, דמשמע להו להפוסקים ז"ל אפילו בכרחה, מיסתברא דאף ביום ראשון תקון היכא דליכא כשר, שיטול הפסול ויברך עליו מטעם מצוה דרבנן.

ואפשר לומר דאף הראב"ד החולק, דוקא ביכש שהוא פסול כל ז' לדעתו ז"ל (בהלכות לולב להראב"ד), אבל באתרוג חסר דכשר בשאר ימים ומברכין עליו, כדאמרינן (סוכה ל"ו ע"א) ר' חנינא מטבל ביה ונפיק ביה, אף הוא מודה דמברכין עליו אפילו ביום ראשון, דנהי דאינו יוצא בו מן התורה, מ"מ מדרבנן מחויב ליטלו ולברך עליו, כדרך שמברך עליו בשאר ימים, כדי שלא יהא יום ראשון קל משאר ימים. והא דחלוק יום ראשון משאר ימים היינו כדאיכא אחרוני לברוכי עליהו, אבל בדליכא אחרינא כלל אלא זה החסר דכשר בשאר ימים, ודאי דאף ביום ראשון מחויב ליטלו ולברך עליו, כדרך שמברכין על כל המצות דבכריהם(ג). וזאת נראית סברת ההג"ה (הגהות אשר"י סוכה פ"ג סי' ג') שהביא הרב הגדול רדב"ז בתשובה (ח"ד) סי' קי"א [סי' אלף קפ"ב], שאם לא נתעצל ולא מצא כשר שמברך על הפסול, דאמרינן מדרבנן מיהא חיובי מחייב, (והי"א שהביאו הרב המגיד בסוף ה' לולב (פ"ח ה"ט) והר"ן ריש פ' לולב הגזול (סוף ד"ה ומיהו איכא למידק), ודאי דלא ס"ל הך סברא, שהרי הם כתבו לסתור דברי האומרים דיו"ט שני לדין כיו"ט ראשון, הטעם שלא יהא חומרו קולו, דאם לא מצא כשר בלא מום ישב ולא יטול, ואם כדברי, הרי אפילו ביום ראשון אם אינו מוצא בלא מום מחויב ליטול ומומו עמו(ד).

ואיך שיהיה, אית לן כמה גדולים דס"ל דמברכין על אתרוג חסר אפילו ביום הראשון בשעת הדחק. ה"ה הגאונים שהביא הרב המגיד ריש פרק ח' (מהל' לולב ה"א) בשמם, דיכש ונקטם ראשו וכל הפסולין יוצאין בהן בשעת הדחק אף ביום הראשון, דאין לומר דוקא בלולב מכשרי וכסברת הרמב"ם (פ"ח מהל' לולב ה"א), דמודהכשירו אפילו נקטם ראשו וכל שאר הפסולין, ש"מ דס"ל דלולב היכש דנקט בגמי (סוכה ל"א ע"א, ועיין שם במגיד משנה) לאו דוקא, א"כ מה לי לולב או אתרוג. וכן נראה דעת הרמב"ן (הובא במגיד משנה שם) שהכשיר יכש בשעת הדחק לברך עליו, ומדלא חילק מסתמא ה"ה לכל שאר המינין, דלהרמב"ם לחוד הוא דאשכחן ליה האי סברא לחלק בין לולב לשאר מינים.

וכן הוא דעת הראב"ה דאף אתרוג חסר כשר בשעת הדחק אפילו ביום הראשון, כמבואר במרדכי (סוכה פ"ג רמז תשי"ג) ובביאורי מהר"ר אייזק שטיין (על הסמ"ג עשין מ"ד) בשמו, וכנראה שראב"ה מפרש אף דעת רבו רא"מ כן. ואני תמה מהרב בעל משאת בנימין (סי' י"ז) שהביא תחלת דברי המרדכי בשם רא"מ, ולמד מכללם דה"ה לאתרוג, ולא הביא סוף דבריו שכ"כ בשם ראב"ה בפירוש. וידוע הוא מ"ש הפוסקים דראוי לסמוך על ראב"ה דבעל הוראה הוא, וגם בהגהת אשר"י (סוכה פ"ג סי' י"ד) בשם האור זרוע כתב כן בפירוש, דאתרוג היכש וכל שאר הפסולין כשרין בשעת הדחק. (ומ"ש במרדכי ובביאורים הנזכרים אתרוג הכמוש וחסר כשר, ע"כ טעות סופר הוא שהרי הכמוש כשר בכל מקום (עי' סוכה ל"א ע"א), אלא צ"ל הכבוש או היכש(ה).) וכן מצאתי בס' ראב"ה כתב יד (ובנדפס הל' לולב סי' תרצ"ו) הביא תשובה לאביו רבינו יואל הלוי ז"ל, דהיכא דאיכא שעת הדחק שאינו יכול להביא אתרוג כשר, הדעת מכריע שהיה יכול לברך על אתרוג שנרקב או שיש בו פסול אחר, ואע"פ שאינו הדר, משום דסמכינן אר' יהודא (סוכה ל"א ע"א) בשעת

וקצת היו נראין דברי הראב"ד כדברי שכתב דהיכש הוא כמת וכתותי מיכתת שיעוריה ואיננו, משמע דבחסר דליכא למימר הכי, דהא מברכין עליה לכ"ע בשאר יומי, ה"ה ביומא קמא בשעת הדחק. אלא שתחילת דבריו לא משתמעו הכי, מדקיהיב טעמא מדקתני פסול, משמע דה"ה לחסר דהא ביה נמי תגינא פסול. ועדיין י"ל דלא סמיך הראב"ד אמאי דקתני פסול לחוד אלא בצירוף הך סברא דהיכש הוא כמת. איברא דלסברא דלעיל אין לשון פסול מכריע, דודאי מן התורה פסול הוא אפילו בדיעבד אלא דמדרבנן מיחייב היכא

הדחק, ותו דאפילו רבנן מודו (שם ע"ב) בשעת הדחק וכו', וכן נראה בעיני וכיוצא בזה שמעתי, ע"ש שהאר"ך.

שרוב מנהגינו עפ"ד הרא"ש, ובודאי לא דמי למאי דקיי"ל דהסברא ראשונה שנשנית סתמא היא עיקרית לגבי הי"א שאחריה, וק"ל^(א).

נמצא דהרוצה לברך על אתרוג חסר, אפילו כיום ראשון, היכא שאין אחר בעיר, אין מויתרין אותו, דיש לו לסמוך על גדולי עמודי ההוראה ה"ה הגאונים שהביא הרב המגיד והתוס' (סוכה ל"א ע"א ד"ה ל"א) ורא"מ וראב"י ורוע והרמב"ן ורבינו ישעיה מטראני (הובא ברא"ש שם) והרא"ש והטור (סוף סי' תרמ"ט) והרדב"ז ובעל משאת בנימן.

ועוד אני אומר דנרדן דידן עדיפא טובא, כיון דאיכא סברת רבינו יעקב בר יקר והסכמת רש"י תלמידו (סוכה ל"ה ע"ב ד"ה תני רבי יצחק) הניטל עוקצו כשר לגמרי, כדאין הם לסמוך עליהם בשעת הדחק ולברך עליהם.

וגם הלכוש (סי' תרמ"ט ס"ו) הביא דעת הרא"ש בשמו, והאומר שהלכוש פסק שלא לברך על אתרוג חסר, לא כיון יפה, דאדרבא מדטרח והביא דעת הרא"ש בשמו ש"מ דס"ל דהרוצה לסמוך על הרא"ש, יש לו אילן גדול להשען עליו, וביותר אנו בני אשכנז

כלל העולה, שמי שכירך על אתרוג שניטל עוקצו כיום ראשון בשעת הדחק שאין אחר בעיר, שפיר עביד ואין מויתרין אותו^(א).

והנלע"ד כתבתי.

צבי אשכנזי

שאלה י

ביאור דברי הרמב"ם ברין פנימת המזבח

ק"ק הראדני במדינת ליטא יע"א

שאלה, מה שהקשה כת"ר, בדברי הכסף משנה (פ"ב מהל' בית הבחירה הי"ח) שנתן טעם לפסק הרמב"ם דפגימת המזבח כר' שמעון בר יוחאי ולא כר' אליעזר בן יעקב (חולין י"ח ע"א), משום שהוא מארי דתלמודא טפי מר' אליעזר בן יעקב, ודקיי"ל (עירובין ס"ב ע"ב) משנת ראב"י קב ונקי, אפשר דהני מילי במשנה אבל לא כברייטא. [והקשה מע"כ] דמוכח מכמה דוכתי דאפילו כברייטא הלכתא כוותי, והביא מעכ"ת כמה מקומות דבברייטא נמי הילכתא כוותיה.

אשריך כלים שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה, דמוכח שהיה סדר משנה קודם לכן. אעפ"כ הדבר פשוט שרבי הוסיף וגרע^(א), וכיון שהרבה קודם לרבי אמרינן משנת ראב"י קב ונקי, ע"כ לאו אמשניות שסידר רבי דוקא קאי^(ב). וימים רבים קודם בוא כתב מעכ"ת נתקשיתי בדברי הכסף משנה הללו^(א).

תשובה, הדבר מוכרע ממקומו, שהרי שמעון בן עזאי שמצא כתוב במגילת סתרים (יבמות מ"ט ע"ב) משנת ראב"י קב ונקי, היה הרבה קודם שסידר רבי את המשניות, ואף שקודם רבי היה ג"כ סדר משניות^(א), כדאמרינן בחגיגה (י"ד ע"א) ברבי יודא בן חימא וחביריו שהיו שונים שש מאות סדרי משנה, ורבי יוסי שהיה רבו של רבי אמר בסוף כלים (פרק ל' מ"ד)

אמנם מה שכתב מעכ"ת והביא ראיא מדברי הרשב"א^(ב) והרא"ש ז"ל^(א) אין זו השגה על הכסף משנה, דיש לו לומר גברא אגברא קרמית דאפשר דהרמב"ם ס"ל הכי. גם מה שהשיג מדברי הב"י עצמו שבהלכות יום הכיפורים (סי' תר"ז ד"ה ומ"ש רבינו שהרא"ש) כתב מדכתב הרא"ש הברייטא כצורתה משמע מסתמא דסבר הלכה כר' אליעזר בן יעקב. היינו משום דלהרא"ש ס"ל הלכתא כוותיה אפילו בברייטא וכמו שכתב הרא"ש ז"ל במי שהוציא אוהו (עירובין פ"ד ס"ב ועי"ש בקרבן נתנאל אות ה') וכמו שכתב מעכ"ת. ומדברי הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ב ה"ח, ועי"ש בכסף משנה) אין ראיא דשאני התם דמסתבר טעמיה

לעבר את השנים, שאם אין העבור פעמים שהוא בא באמצע הקיץ או החורף. לשון רש"י. ולשון חזקוני כהנים (כאן): עבר את השנים שתעשה החג באספת הפרות, וכל באספת כל הפרות, תלמוד לומר באספת מגרנד ומיקבך, מגרנד ולא כל גרנד, ומיקבך, ולא כל יקבך. אי באספת מגרנד יכול מקצת, תלמוד לומר באספת את תבואת הארץ, הא כיצד, השתדל לעבר את השנה שתעשה את החג ברב אספת כל הפרות. ויבדל למדו (ראש השנה כא). העבור מחדש האביב (דברים טו א), אבל שם למד על האביב, וכאן למד על פרות האילן, שקד שני חכמים (סנהדרין יא): על שלשה דברים מעברין את השנה, על האביב ועל פרות האילן ועל התקופה. והנה העבור נלמד מאליו, שהחג הזה בזמן אספה.

אבל ענין שיטת הכתוב, שיאמר: אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם כלם מקראי קדש להקריב בכלם אשה לה', אכן כיום חמשה עשר לחדש השביעי הזה בעבור שהוא עת אספת את תבואת הארץ תחגו את חג ה' שבעת ימים. והוסיף לומר בקאן: כיום הראשון שבתון וכיום השמיני שבתון, שתשבתו ותנוחו בהם, באשר פרשתי (פסוק כד). ואמר עוד שהוסיפו לשמח לפני השם בגלגל ואחריו שבעת ימים, כי הוא זמן שמחה שפירד השם אותך בכל תבואתך ובכל מעשה ידך, והיית אד שמח לפניו.

וטעם תחגו את חג ה', שתחגו לפניו לתת תודאה לשמו על מעשיכם, אסף כי

טוב ירושלים

לעבר את השנים, שאם אין העיבור פעמים שהוא בא באמצע הקיץ או החורף. עכ"ל.

וזה לשון התורה כהנים (כאן): עבר את השנה, שתעשה החג באספת הפרות. יכול באספת כל הפירות, תלמוד לומר באספת מגרנד ומיקבך (דברים טו יג), מגרנד ולא כל גרנד, מיקבך ולא כל יקבך. אי באספת מגרנד ומיקבך יכול מקצת, תלמוד לומר באספת את תבואת הארץ, הא כיצד, השתדל לעבר את השנה שתעשה החג באספת רוב הפירות. עכ"ל.

וכבר למדו (ר"ה כא). את צווי העבור מ"חודש האביב" (דברים טו א), אלא ששם הפסוק לימד שמעברים על האביב, וכאן הוא מלמד שמעברים על פירות האילן, שכן שני חכמים (סנהדרין יא): על שלשה דברים מעברים את השנה, על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה. אך הרי החיוב לעבר שנים נלמד מאליו, ממה שהפסוק אומר שחג זה זמנו בתקופת האסיף.

אלא נראה שכונת הפסוקים כך: אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם כולם מקראי קדש להקריב בכלם אשה לה' וגו', אך כיום חמשה עשר לחדש השביעי, מכיון שהוא עת אספת את תבואת הארץ תחגו את חג ה' שבעת ימים.

והפסוק מוסיף כאן: כיום הראשון שבתון וכיום השמיני שבתון, לומר שתשבתו ותנוחו בהם, כמו שפירשתי (לעיל בפסוק כד). והוא אומר עוד, שנוסף לזה תשמחו לפני ה' בגלגל ואחריו שבעת ימים, מפני שהוא זמן שמחה על שה' ברח אתכם בכל תבואתכם ובכל מעשי ידיכם, והיית אד שמח לפניו.

והפירוש של תחגו את חג ה' הוא, שתחגו לפניו לתת שבת והודיה לשמו על מעשיכם, על בא

פני ירושלים

עכ"ל. הרי שנצטוו לעשות את חג הסוכות בזמן אספת רוב הפירות.

מחודש האביב. כלומר, רש"י כותב: מכאן שנצטוו לעבר את השנים, ועל זה כותב רבינו שכבר למדו את צווי העיבור משמור את חודש האביב כמו שאמרו בר"ה (כח): שמור את חודש האביב, שמור אביב של

תקופה שיהיה בחדש ניסן, וכאן הפסוק מלמדנו רק שמעברים גם על פירות האילן.

בתקופת האסיף, ואין הפסוק בא לצוות על העיבור, שא"כ היה לו לומר שמור את אסיף התבואה, כמו שאמר: שמור את חודש האביב. וא"כ חזרה השאלה למקומה למה הפסוק מוסיף סימן זה.

בא. והזר ואמר עוד (פסוק מא): וחגתם אותו חג לה', לסקוד אליו: בפסח תשבו (פסוק מב). וטעמו, וחגתם אותו חג שבעת ימים בשנה שתשבו בפסח וכל האזרח בישראל ישבו בפסח, לומר שיעשו חג שבעה בגלגל ושמחה ובספה. ומדרשו: וחגתם אותו חג לה', מה תלמוד לומר, לפי שאמר (דברים טו טו): שבעת ימים תחג לה' אלהיך, יכול יטעון חגיגה כל שבעה, תלמוד לומר אותו וכו'. בתורת כהנים (כאן).

פרי עין הדר. שטעם עצו ופריו שוה. הדר, הדר באילנו משנה לשנה, וזה אחרונ.

לשון רש"י. והן אסמכתות שעשו רבותינו (תורת כהנים כאן, סנה לה). לקבלתם. ורבי אברהם כתב: והאמת אמרו כי אין פרי עין יותר הדר מננו, ודרשו בו הדר באילנו אסמכתא. והנכון בעיני כי האילן הנקרא בגלגל אחרונ, נקרא שמו בגלגל הקדש הדר, כי פרש אחרונ תמידה, כדמתרגמין נחמד למראה (בראשית ב ט): דמרג למחוי, לא תחמד (שמות כ יד, דברים ה יח): לא תרוג, ואמרינן: מקל שפר ארג נכסי, ולשון חמדה והדר שוים

טוב ירושלים

האסיף. והפסוק חזר ואומר: וחגתם אותו חג לה' (פסוק מא), כדי לסמוך אליו: בסוכות תשבו (פסוק מב), ופירושו כך: וחגתם אותו חג שבעת ימים ע"י שתשבו בסוכות וכל האזרח בישראל ישבו בסוכות, כלומר, עשו חג שבעה בגלגל ושמחה וסוכה.

ודרש הפסוק* (כת"כ כאן) כך: וחגתם אותו חג לה', מה תלמוד לומר, לפי שנאמר שבעת ימים תחגו לה' אלהיך (דברים טו טו), יכול יטעון חגיגה כל שבעה, תלמוד לומר אותו, יום אחד בלבד*.

הדר הוא שם העצם של עץ האחרונ ושל פריו. הדר בגלגל הקדש ואחרונ בארמית שניהם מובנם "חמדה". ופשוט הפסוק הוא: פרי של עץ ששמו הדר.

(מ) פרי עין הדר*. כתב רש"י: שטעם עצו ופריו שוה. הדר, הדר באילנו משנה לשנה, וזה אחרונ. עכ"ל*. והן אסמכתות שנתנו רבותינו (כת"כ כאן ובסוכה לה). למסורה שקבלו*.

ורבי אברהם כתב: ובאמת כי אין פרי עין יותר הדר ממנו*. ודרשו בו הדר באילנו בדרך אסמכתא. עכ"ל.

והנכון בעיני שהעץ הנקרא בארמית אחרונ, נקרא שמו בגלגל הקדש "הדר", כי הפירוש של "אחרונ" הוא "חמדה", כמו שמתרגם אונקלוס נחמד למראה (בראשית ב ט): דמרג למחוי, ומתרגם לא תחמד (שמות כ יד): לא תרוג*, ואמרו*: כל שפר ארג נכסי. והמובן של "חמדה" ושל "הדר" שוה. והעץ

פני ירושלים

ודרש הפסוק למה נאמר שנית וחגתם, ולמה נאמר "אחרונ".

בלבד. אך דעת רבינו שלפי פשוטו הפירוש של תחגו הוא: תנו שבת והודיה, כ"ל, ולא הקרבת חגיגה, ולכן אינו מפרש כה"כ.

(מ) פרי עין הדר. השאלות הן: א. האם הדר מוסב על "פרי" או על "עץ". ב. מהו המובן של "הדר".

עכ"ל. כלומר, לרש"י מוסב הדר על פרי, ומובנו שדר. והפסוק נותן לפרי שני סימנים, א. שהוא פרי עץ, כלומר פרי שטעמו כטעם עצו, ב. שהוא דר, כלומר שדר באילנו משנה לשנה.

למסורת שקבלו שפרי עין הדר הוא אחרונ, כי לפי

פשוטו המובן של "הדר" אינו שדר, לכן מכי רבינו את פירוש הראב"ע.

יותר הדר ממנו. ולפי זה מוסב הדר על פרי, והמובן של פרי עין הדר הוא פרי עץ הכי נאה. אך הלא בפסוק לא נאמר "הכי הדר", אלא "הדר", וא"כ יהיה כל פרי עץ נאה בכלל. לכן ממשך רבינו שהנכון בעיניו ש"הדר" אינו שם תואר, אלא הוא שם עצם פרטי של עץ האחרונ ושל פריו.

לא תרוג. בת"א שלפנינו הגירסא: לא תחמד, אבל "לא תחאה" (דברים ה יח) מתרגם אונקלוס: לא תרוג. (הרח"ש)

ואמרו בתרגום על: כל כבודה בת מלך פנימה (תהלים מה יד).

